

באור השעה

המשך

חיים" וכדומה, ובמאמר אחר דברי השקפה מאנשים אחרים. וגם אם לא נמצא שם כפירה, אבל מתרגלים לקבל הנחות וידיעות ומושגים שונים משלנו, וגורם ביטול תורה רב מיום חמישי. ובתחילה מחלקים חנם, כולם חוטפים, זה ביטול תורה, ואומר אני לכם שלא להחזיק עתון כזה אפילו אם מחלקים אותו בחנם. מתרגלים על ידי זה לדעות שאינן דעת התורה, יש שם דעות אחרות, ובאופן כללי העתונים מלאים שקר וגניבות וגזלות, הכל טרף, ואצל בני אדם כל מה שכתוב בעתון נחשב אמת וקדוש, ובן תורה צריך לדעת להתרחק מזה, ואף לא להחזיקם ביד, לדעת שהכל יודעים ומבינים מהתורה גם ללא שיקרא בהם.

החויב עלינו להתרחק מהרחוב ומהעתונות

בואו ונתחזק יחדיו, נאחז בתורה. נדע שאנו בני אדם, בעלי מעלה, לכל דיבור ומעשה שלנו יש ערך, ועל כן, נחשיב ונשמור כל דיבור שלנו, ונתרחק מכל דברי תועבה. יש להתרחק מהעתונים המלוכלכים, אסור לקחת אותם ביד, ואף השבועונים הנראים כשרים הם מוקצה מחמת מיאוס, אין לקחתם ואין להביט בהם. כאשר ידעו שיהודים כשרים אינם קונים אותם, לא ידפיסו אותם, כי הם מדפיסים מפני שיהודים הקשורים לבית המדרש קונים אותם. יתכן שאדם הולך בערב שבת למקוה, ומתחת בית שחיו עתון חילוני, איזו טהרת מקוה יש לו?

להתרחק מהרחוב ומהעתונים אשר הם ממש סם המוות!

לכן עלינו לדעת מה התורה דורשת מאתנו, התורה דורשת שנחיה כיהודים, על פי הכוונת התורה, להתחזק ולהחזיק את עצמנו היום בכוחות של ברזל, לא להתפעל ולא להמשך ח"ו אחריהם כלל, להתרחק מהרחוב ומהעתונים אשר הם ממש סם המוות! יש יהודים שהעתון נעשה לחם חוקם, הוא קם בבוקר וקונה עתון אחד, אחר כך עתון אחר, זה קדוש אצלו, וכל מה שמודפס הוא קודש, שהרי זה מודפס! ואם לא שמים לב לירידה הרוחנית, הרי נמצאים במצב של מיתת נשיקה (בלי הרגשה).

מאמר מערכת / המשך

את עצמיותו, את ה'אני' שבו, או להבחין בשוחד נגיעותיו אשר הביאוהו למסקנותיו בכדי שיוכל להיות בגדר 'שומע', בכדי שיהא ביכולתו לשמוע את הצד האחר.

באחת ההזדמנויות עת שעלו למעונו מספר שלוחי ציבור הטעים את הדברים מרן הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, "חדשים לבקרים באים אנשים ומתוך רצון טוב משמיעים אמירות כי על הציבור האמון על דרך התורה דרושה 'הסברה', להסביר לאחינו התועים את אורחות חיינו ואת החשיבות העצומה ואת ערך תורתנו הקדושה, אך טועים הם, להסביר שייך רק למי שהוא בגדר 'שומע', שהדברים יכנסו לאוזניו, אך אותם אחים שקועים בדעותיהם בעצמיותם ובגניעותיהם ואינם מעוניינים כלל 'לשמוע', למרות שלעיתים הם יראו מעט הבנה ורצון לשמוע אך דבר זה הוא מהשפה ולחוץ זו אינה 'שמיעה אמיתית', עשרות ומאות הפעמים שיסבירו לא יועילו כלל, לא להם ולא לנו, כיון שהם לא 'ישמעו' כלום".

הן הן הדברים לגבי יתרו, אמר רבנו הגדול זיע"א, "וישמע יתרו" - כולם שמעו, אבל יתרו שמע ביטל את עצמיותו והתבונן בדברים, התבוננות זו היא שהביאה אותו למסקנה לבא להצטרף לכלל ישראל, אך אם היה רק שומע ולא היה מתבונן בדברים ועובר הלאה כפי שנהגו שאר אומות העולם לא היה מגיע למסקנה זו. זה מהות ההבדל בין יתרו לשאר אומות העולם, כולם שמעו, אך הם היו בגדר של 'חרש רצוני', הם לא באמת שמעו את הדברים.

בחודש האחרון התעטף עולם התורה באבל כבד בפטירתו הכואבת של מי שהיה לתלמידו הנאמן והמסור, איש אמונו וסודו, חביבו ויד ימינו של רבנו הגדול זיע"א, הרב הגאון והצדיק המופלג שמסר נפשו להרבות תורה בישראל ולא החזיק טיבותא לנפשיה, רבי דוד צבי הכהן קצבורג זצ"ל. כל באי ביתו של רבנו הגדול זיע"א מעידים כי אישיותו של רבי דוד צבי זצ"ל שהתייחדה בנאמנותו המוחלטת לרבנו הגדול זיע"א יותר מרבים וטובים, היא משום היותו 'שומע' לכל דברי רבו הגדול זיע"א באופן אבסולוטי וביטול עצמי גמור, גם כשלעיתים הדברים לא היו לפי כבודו או לפי הבנתו ואפילו כשהדברים לא נגעו אליו באופן ישיר והיה באפשרותו לחמוק מהדברים, דבק תמיד באופן מושלם ונפלא בהוראותיו הקדושות ורצונו הטהור של רבנו הגדול זיע"א בכל נושא וענין במסירות מופלגת. תנצב"ה.

כשקוראים אנו בשבועות אלו את פרשיות השבוע, נתבונן היטב בניסים הגדולים שנעשו לאבותינו, במהלכי יד ההשגחה העליונה, לא נקרא את הדברים חלילה מהשפה ולחוץ, או אז נזכה להכיר בגדלות הבורא יתברך ובכח מעשיו אותם הגיד לעמו. ובאו כולם בברית יחד נעשה ו'נשמע' אמרו כאחד.

באור המעשה

החזקת תורה במשנתו של רבנו הגדול זיע"א

עובדות והנהגות מתוך הספר 'בנאות דשא' להגאון רבי דוד שאול גרינפלד שליט"א

בסבא שלהם מפולין ומהונגריה, שגם כן היה נראה כך והחלו להתעורר, וכך הרב זצוק"ל לקח כסף מהם וקשר אותם לקניין התורה בארץ ישראל, הוא דיבר עמם על תלמודי - תורה, נתן דרשות, וכבר כמה יהודים החלו להשתנות, חודש לאחר מכן הגיע ראש ישיבת סלבודקא זצ"ל ועוד, ופוקדים את הערים וכך צמחו הקהילות".

לדוגמא במקסיקו סיטי היתה שם לפני כמה שנים שממה מוחלטת וכיום קיימים שם כוללים עם עשרות ומאות אברכים וכל זאת בזכות מה? בזכות אותם הראשי ישיבות שהגיעו לאסוף כסף, זאת אומרת שיש לבך מטרה, זה לא סתם.

שמעתי מהג"צ רבי אלי' לופיאן זצוק"ל ב"קבוץ" אצלו ביכפר חסידים, רבי אלי' הקים ישיבה בפולין מפני שרצה ללמוד וללמד, לאחר כמה שנים לא היה לו כסף להחזיק את הדיינים ואת התלמידים ונסע ללונדון לצורך אספת כספים, בנסיעתו פרץ בבכי ואמר "מה עשיתי? רציתי להיות ראש ישיבה והפכתי להיות שוורר, מקבץ כספים".

הלך רבי אלי' למרן החפץ חיים זיע"א ובעל לו על כך, אמר לו החפץ חיים: "אל תבכה, הקב"ה עשה זאת בכוונה, טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו, וכי הקב"ה אינו יכול לכלכל את עולם התורה, האם אין לו כסף לכך, רק לאוניברסיטאות? אלא על תקרי 'טרף' אלא 'טירוף', יהיה טירוף בעולם הישיבות מהמחסור הקשה כדי שהראשי ישיבות יצאו להסתובב בעולם ויגיעו לכל אחד ואחד, כי הקב"ה הבטיח שיוכרו את בריתו לכל יהודי ויהודי באשר הוא".

סיפר לי אחד המוהלים בסארסל שבצרפת, שקיבל הזמנה לעשות ברית באיזה אי - סמוך למדגסקר שבדרום אפריקה, קיימות שם כשישים משפחות יהודיות וערך שם ברית מילה לשלוש משפחות, וכשבא לשם עשה רושם, ראו אדם דתי, התעוררו. כך רצה הקב"ה שהראשי ישיבות יצאו לעולם ובמבט זה ראה זאת הרב שך, וכך מסר את עצמו לכלל ישראל.

לכל עם ישראל צריך להיות זכות בחזקת תורה

בתקופה שמפלגת אגודת ישראל גדלה והיתה בעלת משמעות בהרכבת הממשלה, עלו אל מרן הרב שך זיע"א חבר הכנסת הרב שלמה לורינץ זצ"ל ושר האוצר ובשורה משמחת בפניהם - אישרו לנו בכנסת שהישיבות יקבלו תקציב של מאה אחוז. הרב שך דפק מיד על השולחן "חס ושלוה, כיצד העזתם לעשות את זה, שעולם התורה יקבל מהממשלה מאה אחוז? אסור!".

והמשך מרן זיע"א "בואו ואסביר לכם ראשית, שכחתם את אחיכם באמריקה ובצרפת, מה עם הזכות שלהם לתמוך בעולם הישיבות, כיצר ניקח להם את הזכות הזו? אם הקב"ה ברא את העולם עם יששכר וזבולון זה לא הפשט שזו זכות אלא כך צריך להיות, אחד מחזיק את התורה ואחר לומד את התורה, האם הנכם רוצים לנתק את כל מחזיקי התורה שיישארו בלי תורה ובלי שכר?".

שנית, המשך מרן זיע"א, "אם ניקח כסף מהממשלה עוד כמה שנים חלילה מפלגות שמאל יעלו לשלטון והם יבואו ויגידו לנו אם לא תכניסו לישיבות לימודי חול, שילמדו ארכיאלוגיה וגיאוגרפיה פילוסופיה ושאר לימודים - לא ניתן לכם כסף, ומה נעשה אז, אנו בדיים של הכופרים, כבר לא נוכל לחזור לחוץ לארץ ולבקש כסף, כבר אבדנו את הקשר אתם ומי ייתן לנו אז? הם יאמרו לנו תיקחו מהממשלה".

"שמעו ודווקים רבוא"

דבר שלישי, אמר להם מרן זיע"א, "קיימת מטרה נוספת שבשלה סבב מסובב הסיבות והביא את ראשי הישיבות לחטט רגליהם בפוזרות הנולה, בברזיל ישנן ישיבות גדולות, ומה היה שם לפני תשעים שנה? מדבר שממה, התבוללות, כל יהודי שבא לשם התחתן עם גויים רח"ל. כיצד התחילו לשוב שם בתשובה? מרן גאון ישראל הרב מפוניבז' זצוק"ל היה צריך כסף לישיבת פוניבז' ובא לשם ואז הם ראו יהודי עם הדרת פנים, עם זקן ופאות, כשבא אליהם נזכרו

באור האמונה

הלימוד הנדרש מפרשיות יציאת מצרים

יציאת מצרים הוא לימוד להתרחק מהרע

אמנם יש נקודה נוספת שעליה אין שמים לב ולא מתבוננים. רגילים להבין סיפור יציאת מצרים הוא כדי לראות את נפלאות ה' והשגחתו

ולמוד יסודות האמונה, אמנם תכלית נוספת יש בזה, והיא להתרחק מן הנגות. הדנה הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ה) כתב שכל מעשה וכל דיבור של האדם עליהם להיות לתועלת לגוף או לנפש, להרחיק נזק מגופו ונפשו, להשיג חכמה או מעלה, בשבח מעלה, או בנגות דבר מגונה, ואף קללת בעלי החסרונות וזכרם לגנאי, כאשר הכוונה היא להתרחק מהם ולא ללמוד ממעשיהם. הוא דבר מחוייב, והוא מעלה. והוא כמו שכתוב (ויקרא יח ג) "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וכו' לא תעשו". וסיפור הסרומים [סדום ועמורה] שהזכיר הרשעים וחסרונם לגנאי, ושבת הטובים והגדלתם. אין הכוונה בו אלא לענין זה, כדי שימשכו בני אדם אחרי הדרכים הטובים האלו ויתרחקו מדרכי הרעים ההם. עכ"ל.

לפי זה, כשאנו לומדים את פרשיות יציאת מצרים, לומדים שני דברים אלו, האחד הוא היד החזקה, ההשגחה וההכרה באמונה בבורא עולם שהמציא הכל ועושה הכל, דבר נוסף ללמוד להתרחק מן הנגות, להתרחק ממעשי מצרים, כי אנו עלולים להמשיך להתקרב לזה, ולכן התורה מגנה אותם. והצורך באזהרה זו הוא, כי הנה קשה להבין את התפוכותיהם של המצרים, שהרי חכמת מצרים היתה רבה, והנה קבלו מכות וראו את יד ה', עד שגם החרטומים אמרו (שמות ח טו) "אצבע אלקים היא", ופרעה גם הוא אמר (שמות ט כז) "הי הצדיק", אך מיד לאחר יציאתו של משה רבינו מבית פרעה חזר לסורו, וכי ניתן להבין שכך ינהגו בני אדם בני דעת? ואם כן היעלה על הדעת שנגזר כמותם ונעשה כמעשיהם עד שנודקק לאזהרה ולימודים להתרחק ממעשיהם? ולמרות זאת באה התורה ומלמדת שאנו עלולים להמשיך אחריהם, ולכן יש צורך בלימודים שנראה את הנגות ונתרחק ממנה. ולזה נצטוונו "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא תעשו", שתראו מה שהם עשו - ותתרחקו, כי אתם עלולים ללמוד מהם.

י"ב בשבט תשל"ד

אמונה חושית ביצי"מ ומתן תורה וגדר התשובה

בפרשיות של ספר שמות התורה מספרת לנו את כל המהלך של יציאת מצרים, אחרי לימוד ספר בראשית שבו סיפורי הבריאה, כמדומה שכלל שנעמק לחשוב ולהתבונן, נוכל להוסיף ולהעלות טעם נוסף, ולמצוא הבנה מחודשת וברורה יותר בפרשיות אלו שהן יסודות האמונה, וגם יסוד כל המצוות בנוי על יציאת מצרים וזכר ליציאת מצרים. על כן טוב לחזור על יסודות אלו, בין אם עבורכם או אפילו רק לעצמי, ולהבהיר יותר, כי אם לא מתבוננים שוכחים ומתעלמים מהם, כדברי הקדמת ה"מסילת ישרים" שהדברים יודעים אך מתעלמים מהם, וכשחושבים מעט ונעצרים לרגע להתבונן, הכל נעשה ברור יותר חי ומתחדש.

ע"י התבוננות רואים היום בחוש את יציאת מצרים

הנה ענין האמונה ויציאת מצרים הם דברים פשוטים שאין מי שיכול להכחישם, כשם שאי אפשר להכחיש מציאות שרואים בעינים, כך יציאת מצרים, ואף שהיא אמונה, אך היא גם ידיעה, וביותר שהיא כראייה ממש לאותן מאורעות. מה שאנו אומרים בליל הסדר "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", אין זו מליצה, אלא שבאמת עם מעט התבוננות רואים יציאת מצרים ממש, וגבאר איך אני מבין זאת באופן פשוט.

הנה מסופר בתורה על ששים ריבוא שעברו את ים סוף, וזה מספר הנברים לבד מנשים וטף, וכשנחשב עם הנשים ועם הילדים עד בני עשרים שנה ואלו שמעל ששים שנה, נמצא שעברו מליוני איש, יתכן שכחמשה מליון עברו בים סוף, כל אלו הלכו בים בחרבה, ומבואר במדרש (תנחומא בשלח י) שהים נחלק לשנים עשר שבילים, ועוד אמרו חז"ל (ש"ר כ"א י טו) שיצאו מתוך הים פירות כתפוח ורימון, ארמון ממש, והנה המצרים רדפו אחריהם ומלכם בראשם, צבא של שש מאות רכב כחור מלומדי מלחמה, ובני ישראל הם חלופי כח ומלומדי סבל, ומתוך רדיפתם נכנסו המצרים הם וסוסיהם לים, וטבעו לעיני מליוני איש.

וכשיצאו ממצרים כתוב (שמות יב לו) "ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי הנברים לבד מנשים וטף". ופרש"י, מאה ועשרים מיל היו, ובאו שם לפי שעה, שנאמר (שמות יט ד) "ואשאת אתכם על כנפי נשרים", עכ"ל. אינני יודע איך נישאו, אירונים לא היו, ויתכן על ידי מלאכים, ואם כן מליוני איש ראו וחשו בנופם שהם נישאים על ידי מלאכים. והתורה אינה מספרת לנו היום מה שהיה לפני למעלה משלוש אלפי שנה, אלא התורה נאמרה ונכתבה באותו זמן שהדברים אירעו, ונמסרה לאלו שעברו וראו הכל, וכך נאמר להם לפני מתן תורה (שמות יט ד) "אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשאת אתכם על כנפי נשרים". עברתם מאה ועשרים מיל בשעה קלה, הלכתם בים בחרבה, אתם ראייתם שהמצרים טובעים, ואתם לקחתם מהפירות שיצאו בים, כל זה ראייתם בעצמכם, ופשוט שאילו חלילה לא היה כך בדיוק, בני ישראל היו נזעקים ואומרים מיד שזה שקר, היכן ראינו קריעת ים סוף וכל הניסים? היתכן שנספרים למליוני בני אדם שעברו בים בחרבה והם עומדים ושותקים ומקבלים תורה? אם כן - האם זה אמת או לא? היש לך ראייה ברורה מזו על אמיתות הדברים? מכל זה ברור שהכל אמת ואין צורך עוד בראיות.

אמיתות התורה שנמסרה מדור לדור

והנה פשוט שלא רק אנשי דור המדבר עדים נאמנים על קריעת ים סוף, אלא גם

בני בניהם וכל הדורות אחריהם עד דורנו, גם אנו כרואים את כל הניסים האלו, כי הנה בידינו ספר התורה שנמסר לנו מדור דור בדיוק כפי שקבלוהו עם ישראל במתן תורה, שהרי יודעים אנו שהתורה לא נכתבה בזמננו כסיפור המאורעות שהיו בעבר, ולא בא סופר או היסטוריון וכתב היסטוריה וסיבות

והשערות על מה שהיה, אלא זו התורה שירשנו מאבותינו, וגם להם לא ניתנה התורה אלא הם ירשו מאבותיהם, ולא זקנינו כתבו את התורה, כי בניהם היו תמהים ושואלים מנין זה, אלא בהכרח שהתורה נכתבה באותו זמן שיצאו ממצרים, והכל נכתב וניתן באותו זמן, בתודע השלישי מיציאת מצרים התורה נאמרה לאותם שיצאו, וכולם יודעים שמא לא נוספה אות אחת על התורה כפי שניתנה, אם אות חסרה או יתירה, הספר תורה פסול, ואם כן זו מציאות ברורה, האם אין זה כאילו אנו ראינו ממש? האם יש איזה ספק או צד של יוכוח על כך, הרי אני רואה את כל זה, אין זו רק אמונה - אלא ראיה ממש!

וביותר, לא רק עם ישראל ראו את קריעת ים סוף, אלא כמו שנאמר (שמות יט יד-טו) "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת וכו' נמנו כל יושבי כנען", כל העולם ראה כמו שאמרו חז"ל (ש"ר כ"א ו) שכל המים שהיו בכל המעינות ובבורות גם הם נבקעו, כל מימות שבעולם נחלקו, בכלים ובדליים, כל אומות העולם ראו, ואם כן לא רק מליוני בני ישראל ראו אלא עשרות מליוני איש! על כן זו ראיה ממש, בלי כל ספק.

אנו עדים לקבלת התורה

וכן אנו עדים למעמד קבלת התורה, שנאמר (שמות יט טז-יט) "ויהי קול וברקים וענן כבד על ההר, וקול שפר חזק מאד, ויחדר כל העם אשר במחנה וכו', משה ידבר והאלקים יענו בקול", ובני ישראל בקשו משה רבינו (שמות כ טו) "דבר אתה עמנו", כל העם ידע שמה עלה וראו את כל המעמד ושמעו את דבר ה', לא קומץ אנשים אלא מליוני איש, ועדיין התורה לא היתה כתובה, אלא משה רבינו עלה וכתב, ואם לא היה הדבר אמת שעלה לשמים, לא היו מניחים שיכתבו כך, ובהכרח שכל זה היה במציאות, וכולם קבלו את התורה, וזה מיסוד האמונה, שהתורה נכתבה באותו זמן ואף אחד לא הכחיש.

וכך כתוב בתורה שהבורא עולם משדר הבראה, ראו שהוא הבעלים, ברצונו מחריב ומייבש ים, ראו שיש בורא עולם, והכל נכתב באותה תקופה, אלו יסודות האמונה.

אחריות האדם על תוצאות מעשיו לדורות רבים

כמה הלכתא גבירתא אפשר ללמוד מסיפור יציאת מצרים, את ההנהגה בדרך ארץ ועדינות, איך להבין את החיים ולהעריך אותם, לדעת שהאדם עומד תחת עין פקוחה על כל צעד ושעל, כי אין עוד מלבדו, וכל אחד יכול לדון מזה וללמוד על עצמו, לדעת את האחריות בכל מצב שהוא נמצא, וביותר גדולה האחריות כשנמצאים בין רבים, אי אפשר לדעת גודל מיצוי הדין, ואין בשכל אנוש להשיג את היקף המעשים הבאים לדין, הרי אין שכתה לפניו, ויתכן שלאחר דורות רבים יגרם רע ממעשה שעשה שלא כראוי, ומכאן השפעת אותו מעשה תגרום תוצאה לא טובה בצאצאים של השני, ובפרט בנכד ללימוד, שאם אחד שוקר ומתמיר בלימודו, אף חבירו מושפע ממנו ולומד, וזה משפיע על שלישי ורביעי ורבים אחרים, ואם מתבטל מלימודו הוא גורם ביטול אצל השני ואצל אחרים, וכשהשני מתבטל ולימודו נחלש, אפשר שגורם רפיון אצל אדם אחד על בניו או בני בניו, ויתכן שלאחר נאות שנים יתבעו אותו על תוצאות אלו!

הכרת הבורא בידיעה חושית שהכל כח רוחני

יש ללמוד מפרשיות אלו שהבורא עולם מושל ושליט על כל הבריאה, ולא שברא עולם ועזב אותו, והכרה זו צריך שתהיה ברורה וחזקה כראייה חושית, שהרי בודאי מאמינים, אך בעל ה"מסילת ישרים" (בידוך עץ החיים) כתב שצריך שהידיעה תהיה תאוות וחזקה כראייה חושית, שרואים איך הבורא עולם עומד ומבקש ומדבר, הבורא עולם נמצא עמי בכל תנועה שלי, אני מרים יד או מדבר - והוא כאן, לראות בזה את הבורא עולם.

לימוד מוסר ובין אדם לחבירו

תמיד קשה לי לעזוב פרשיות אלו, הייתי רוצה להמשיך תמיד ללמוד בהם, ויש בהם טעם ביותר, כל התורה מלאה מדות ובין אדם לחבירו, לזכך את ישראל, לעדן אותם, ומלמדת נגד התאוה והכבוד, פעם הוצרכו להסביר מדוע יש ללמוד מוסר, אבל היום הדבר פשוט, באים אלי אנשים רבים ובעלי תשובה, ומספרים על עברהם, והשערות סומרות ועומדות כששומעים לאיוז הדרדרות הגיעו, ואפילו הטובים והמלומדים שבהם, וזה גם גורם להם לחזור כיון שרואים להיכן הגיעו. והתורה מלמדת נגד התאוה וההנאות השונות, זה לא רק בין אדם למקום אלא גם בין אדם לחבירו, שהאדם לא יהיה כבהמה, כסוס ופרד אין הבין, ולישיבה באים להתלמד בזה, נתבונן בפרשיות של השירה, איך בני ישראל עברו בים, יש להחיות ולחדש את האמונה, וכפי שביארנו שהדברים ברורים בחוש יותר מאשר אמונה, בשעת מעשה שמעו מליוני איש שמהם שר (שמות טו א) "או ישיר משה ובני ישראל", ותורה זו היא האמת היחידה, ואינה כשאר רעיונות ואיריאליים שבני אדם ממציאים, צריך ללכת במסירות נפש על התורה.

י' בשבט תשמ"ג

באור החיים

ראש הישיבה זצ"ל טרח הרבה לנטוע בלבבות את האמונה, הרמבים מעיד על עצמו: "חביב בעיניי ללמד ענין מעניני האמונה מכל אשר אלמדהו". ראו אצל ראש הישיבה זצ"ל את החביבות לנטוע בלבבות את האמונה הצרופה בטוהרה כמו שנמסרה לנו מאבותינו ואבותינו מאבותיהם עד מעמד הר סיני. זו היתה כל היגיעה שלו, ואנו צריכים ללמוד את הדברים הללו שכן דבריהם הם זכרונם ורק כך שלא יהיה חלילה טשטוש בזמן שאבד לעולם מנהיגו.

נעמוד לפי ערכנו על עיקר גדול, עיקר האמונה בהשגחה ה'.

החינוך בסוף מצוות תפילה כותב שלפי הרמב"ן שמצוות תפילה מדאורייתא היא בעת צרה: "מי שצר לו ולא קרא אל ה' להושיעו, ביטל עשה זה כדעת הרמב"ן ז"ל, ועונשו גדול מאד שהוא כמסיר השגחה השם מעליו".

כתוב כאן שאנו מאמינים באמונה לשלימה בהשגחה שה' משיג על כל מעשי בני אדם ויורד כל מחשבותם ושהכל בהשגחה מפורשת מאיתו, וכל מי שמבטל תפילה בעת שצר לו, מראה בנפשו שהוא לא מאמין בהשגחה, לא מאמין שצריך לפנות לבורא עולם שישלם את הצרה מעליו, לא מאמין שבורא העולם הוא זה שגורם לאדם את הצער שבו עליו ואם רוצה הוא לסלק מעליו מוכרח הוא לפנות אל ה', מי שלא פונה אל ה' להושיעו ביטל עשה זו ועונשו גדול מאד לפי שהסיר השגחה ה' מעליו.

אם נצא לעורר מעט דברי התעוררות אחרי סילוקו של ראש הישיבה זצ"ל, אנו צריכים לעורר בעצמו את העיקרים כפי שהיה מעורר הוא עצמו אילו לא אבד לעולם מנהיגו.

אנו חיים בזמן של צרה, וכל מי שלא זועק להקב"ה, כל מי שנדמה לו שאנו לא בעת צרה, זה כבר ממש כפירה בהשגחה. כל מי ששקט כל מי שהמצב לא מפריע לו, המצב לא נורא, כאילו חלילה יש על מה לסמוך גם בלי תפילה, רחמנא ליצול מהאי דעתא. "הוא כמסיר השגחה ה' מעליו".

האמונה בהשגחה ה' מחייבת להבין שמוכרחים ממש תפילה ותורה.

חז"ל אומרים במדרש איכה: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו, כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין הידיים ידי עשו". כנראה שכונת הדרוש לומר שהידיים עשויות להיות שייכים למי שקולו קול יעקב, הוא יש לו גם את הידיים, אבל בזמן שאין קולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות בקול תפילה ובבתי מדרשות בקול תורה, אז הידיים נמצאות אצל עשו, ועשו עם הידיים שלו נוהג באופן נורא.

הגמרא ביבמות אומרת: "מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים" והנה כל האבות והאמהות מצידנו שהיו עקורים חוץ מיעקב, וכפי הנראה מכיון שהיה יעקב עומד תורה, "איש תם יושב אוהלים", לא חיכו לתפילה כי הוא פעל את מה שפעל, בתורתו. כל מה שהיה צריך לעשות עשה יעקב בתורתו.

על רשביי כתוב שלא התפלל בכלל, יש גידון אם היה מפסיק לק"ש אבל לתפילה לא היה מפסיק. תוס' מקשים (שבת יא) שבגמרא מפורש שרשביי היה משי ידיה ומצלי, ומתרגמים האי מצלי חיינו ק"ש. את כל מה שהיה צריך רשביי לתקן עשה הוא בתורתו.

אלו הם שני הקולות שרק מכוחם יש קיום לעולם, אלו היו דבריו של ראש הישיבה זצ"ל, זה מה שהוא לימד אותנו ורק את זה היה הוא נוטע בלב כולם.

חלילה מלשכוח לדגש שכל חיינו הם בהשגחה, כל חיינו. חלילה מלסלק את השגחה ה' יתברך מעלנו, אם יש לנו איזו שהיא אפשרות של חיים וקיום היא אך ורק בכוח הקול קול יעקב, קול בתי כנסיות וקול בתי מדרשות קול תפילה וקול תורה.

כתוב בגמרא: "אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם - תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה" (סופ"ק דביב).

רבינו בחיי בתחילה פרשת יתרו מבאר שהאבן טובה הוא מה שהלך אברהם בעולם וקרא בשם ה', אך צריך להשלים ולבאר את מה שכתוב שתלאה הקב"ה בגלגל חמה אחרי שמת אברהם. מה התחדש בגלגל חמה שלא היה בא קודם אברהם? כפי הנראה לגלגל חמה מכיון למה שכתוב בתורה: "ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח כל צבא השמים ונדחת והשתחית להם ועבדתם". כתוב כאן שהסתכלות בשמים מביאה לעבודת כוכבים, לאמירת 'אלה אלהיך ישראל'. אברהם חידש את האפשרות להסתכל על השמים ולראות דבר אחר, הוא לימד את העולם: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", מי ברא אלה כתוב בזהר הוא אותיות אלהים, קודם לאברהם היו אומרים 'אלה אלהיך ישראל' והאבן הטובה של אברהם גרמה לכולם לומר 'מי ברא אלה'.

אחר שנסתלק אברהם תלאה הקב"ה בגלגל חמה. אחרי שאברהם חידש את חידושו בעולם והסתלק, נקבעה בגלגל חמה האפשרות להסתכל על השמש

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל "אי אפשר לעולם בלא מנהיג"

מרסום ראשון

מתוך דברים שנאמרו ע"י הגאון הגדול זצ"ל במעמד סיום הש"ס ביום השנה השלישי להסתלקות רבינו הגדול זצוק"ל, ט"ז במרחשון תשס"ה, בבית המדרש המרכזי בשכונת רמת אלחנן בבני ברק

איתא בגמרא: "אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברינטא" (ב"ב צא).

מפרש המהרש"א: "אוי לו לעולם שאבד מנהיגו" - חידושו של אברהם היה שאי אפשר לעולם בלא מנהיג, כל עוד פעל אברהם בעולם היתה עובדה זו שיש מנהיג לעולם ברורה לכל בית אברהם והאלפים והרבבות שהלכו עמו, אך ברגע שאברהם נסתלק, נעלמה ההבנה הזו שאי אפשר לעולם בלא מנהיג. "אוי לספינה שאבד קברינטא" - ספינה בלב ים חייבת להנהיג שתיישר אותה ותוביל אותה, אחרת היא לא תגיע לשום מקום. גם זה היה כוחו של אברהם אבינו, יושר ההנהגה לדעת איך להנהיג את הספינה.

אלו שני דברים שעליהם בכו גדולי אומות העולם. שאבדה לעולם הברירות של 'אי אפשר לעולם בלא מנהיג' ושכבר אי אפשר להנהיג את הציבור ביושר, מעתה ההנהגה חסרה את אברהם.

מרן ראש הישיבה זצ"ל עסק בשני הדברים הללו, עליהם הוא נתן את נפשו.

אוי לו לעולם שאבד מנהיגו. את כל כוחו מסר ראש הישיבה זצ"ל, להסביר וללמד את ה'אי אפשר לעולם בלא מנהיג', לבאר את עיקרי האמונה ולחזר ולשנן בכל הזדמנות. במסירות נפש עמד בפרץ כנגד המזוייפים, הוא לבדו עמד יחיד כנגד הזיוף הנורא של 'אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח', וכך בכל עיקרי אמונתנו. בכל כוחו העמיד הוא את ההבנה שאי אפשר לעולם בלא מנהיג.

משהסתלק רואים בעליל שכל מיני מזוייפים יכולים להרים ראש. מזוייפים בכל מיני עקרים, בעיקר הזה וגם בעיקר שאני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה בידנו היא שניתנה למשה בסיני. משהסתלק יש היכי תימצוי ואפשרות לכל מיני מזוייפים להגיד דברים שלא היו מעולם לאומרים כשהיה ראש הישיבה זצ"ל על משמרתו. אוי לעולם שאבד מנהיגו, אבדה ההכרה שאי אפשר לעולם בלא מנהיג.

אוי לו לספינה שאבד קברינטא. בהסתלקותו של ראש הישיבה זצ"ל נתטשטש וידר יושר ההנהגה גם במקומות חינוך וגם בהנהגת הציבור.

לא בהספד עסקינו עתה, המכוון הוא לומר דברי זיכרון. מדינת דגמרא דבריהם של צדיקים הם זכרונם, ועל כן צריך להתחיל כמדת היכולת, להעמיד, לקבוע ולשנן את העיקרים שלא יתטשטשו כשאבד לעולם מנהיגו.

לחזור על עיקרי האמונה שוב ושוב כדי שעד כמה שאפשר, לא ייחסר אצלנו חלילה מנהיגו של עולם, שלא תתטשטש לנו האמונה אחר הסתלקותו.

נרחיב מעט בענין האמונה,

הבית הלוי מבאר שעיקר סיבת חורבן בית שני ועיקר אורך הגלות זה בגלל כת הצדוקים שכפרו בתורה שבעל פה, נראה להוסיף שה'שנאת חנים', שהחריבה את בית המקדש כמבואר בגמרא, נבעה אף היא מאותה מחלוקת עם הצדוקים עליה כתב הרמב"ם בספ"ב מתפילה: "בימי ר"ג רבו האפיקורוסין בישראל והיו מצידים לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי השם. וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דין ותקינו ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני השם לאבד האפיקורוסין וקבע אותה בתפלה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל". התפילה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה עוסקת בכל צרכי בני אדם, יש בה בקשה על דעת, תשובה, גאולה ורפואה, אך בית דין של רבן גמליאל ראו שכל אלו פחותים הם מהצורך להתמודד עם ההסתה של הצדוקים לשוב מאחרי ה' עד שהוסיפו על כך ברכה מיוחדת לאבדם.

הצדוקים והזיוכוח עמם הם שהביאו עלינו את החורבן ולכן האמונה היא הנושא עלינו מובטח כל הגלות, המידה של הגלות שלנו היא שילא נתגלה קיצצ' מפני שענין גלותנו הוא נסיון האמונה, עד כמה אנו מאמינים בדברי תורה ומצפים לגאולה אף על פי שנתמהמה, עד כמה אנו לא זויס מעיקרי אמונתנו על אף אריכות הגלות.

ומבואר שם בבית הלוי שהנסיון הגדול שהגלות מבררת אותו זה האמונה בתורה שבעל פה, היות ועל עיקר זה בפרט התווכחו הצדוקים שבגללו חרב הבית, על כן האמונה היא זו שבכוחה לסיים את הגלות.

על דבריו אלו מביא הבית הלוי את הגמרא: "בא חבקוק והעמידו על אחת, וצדיק באמונתו יחיה". עומק הדברים הם כך, מלכתחילה בזמן מתן תורה היה החיבור עם בורא עולם דרך התרי"ג מצוות שהם כנגד קומת האדם וכנגד סדר הזמן, רמ"ח עשין כנגד האברים, ושס"ה לאוין כנגד ימות החמה, זה החיבור שיש בינינו לבורא עולם, חבקוק העמיד על אחת היינו שהחיבור בינינו לבורא עולם עומד כעת על האמונה, היא הדבר היחיד שמחבר בינינו ובין בורא עולם.

באור החינוך

מתוך הספר הנפלא "מסורת החינוך"

ראש הישיבה, מפאת עיונו בדבר אחר לחש לו בחיבה: "אולי, תלך לשאול את המלמד שלך". לא עברו כמה דקות ורבינו הבין שאותו נער נמוך קומה הוא תלמיד בישיבה. צער רב הצטער על כך שבשגנה נפגע כבודו של התלמיד, מיד קם רבינו הישיש וניגש אל התלמיד הצעיר ובקש את סליחתו, ובמשך כל תקופת לימודו של הבחור בישיבה, קרבו רבינו באופן מיוחד, הכל בכדי לפייסו ולרצותו. הוא היה ניגש אליו מספר פעמים בכל שבוע, לדבר עמו בלימוד לעודדו ולהרים את רוחו, ודאג באופן אישי להתקדמותו והצלחתו בנשמיות וברוחניות.

שלא תעלה קנאת לב התלמיד

היחס שמעניק הרב לתלמידו, צריך להבחין באופן כזה שלא יבוא לעורר קנאה בין התלמידים. בין כל ההספדים שנישאר ונכתבו על רבינו - עוברת כחוט השני, תחושת הקשר האישי שהיה לכל אחד מהתלמידים אליו. כל אחד הרגיש כבן יחיד, שלב הרב - האב כולו מסור אליו.

היחס המלכב שנתן במידה שווה וברוח נדיבה לכל התלמידים, קישר אותם אליו והצמיח דורות של ראשי ישיבות ותלמידי חכמים.

בבעיות שונות שהתעוררו בחינוך ילדים, עמד רבינו על ה"קנאה" כגורם מרכזי לבעיות משמעת והתנהגות, ועודד את ההורים והמחנכים לתת את הדעת שלא תעלה קנאת ילד אחד על חברו.

כשהוזמן פעם לבחון בתלמוד תורה, כחן רבינו כל אחד ואחד מהתלמידים ועמד על ידיעותיהם. מטבע הדברים, היו תלמידים מצטיינים יותר ומצטיינים פחות. אולם, רבינו לא ציין זאת במפורש. הוא נתן למלמד "עשר לירות" שילקח זאת בין כולם - כדי שכולם ירגישו אוהבים וברורים.

כחכם הוראה את הגולד, נמנע רבינו מכל צעד העלול להתפרש בעתיד כהעדפה של ילד אחד על משנהו.

ומעשה שהיה, באבא שבא להזמין את ראש הישיבה ל"סנדקאות" אצל בניו ה"תאומים". שאל אותו רבינו: "מי הסנדק השני? ענה האב: "הסבא". "אם כן" - השיב רבינו - "אינני מסכים אלא בתנאי שאהיה סנדק לשניהם". האב היה מופתע לחלוטין. גינונים אלו מעולם לא היו מצויים בצילו של רבינו. אולם, תיכף הסביר לו רבינו את טעם הדבר: "הרי כשיגדלו תהיה קנאה ביניהם, כי זהו הטבע של תאומים. שהרצון לשיוון ולדמיון הוא גדול. ימצא איפוא, שאחד יתנאה על השני: 'הסנדק אצלי היה...' והשני יקנא בו. אם כן, אינני חפץ בזה..."

על אותה הדרך, הורה רבינו להורים ולמחנכים, שיש לתנך בן עשירים שלא יתבלט במעמדו ויהיה מושא לקנאה. כדוגמא לכך צירף עובדה מרבי שרגא פייבל פראנק חתנו של מרן הגרא"ז מלצד זצ"ל.

רבי שרגא פייבל היה יהודי עשיר ובעל אמצעים. כששלח את בנו לישיבה לקיים בצעמו והיו גולה למקום תורה, ציפו כל מכריו שבנו המעודן לא יורקק לאכילת "ימים" (המנהג בתקופה זו היה, שבחורי הישיבה היו סועדים אצל תושבי העיירה, כל יום אצל משפחה אחרת, ועל שם כך כינו את ארוחות הבחורים "ימים"). אולם, אביו העשיר הקפיד על כך שבנו יאכל "ימים" כמו כולם ולאחר מכן שילם למשפחות שאירחו אותו את שכרן על הוצאות האוכל.

"מכאן אנו לומדים הנהגה טובה" - הסיק רבינו - "יש לחנך נער שהוא בן עשירים שלא יתבלט ועליו להיות כמו כולם".

פרק מיוחד במשנת חייו של רבינו הגדול זי"א היה הרבנות התורה והעמדת תלמידים שנמשכה קרוב למאה שנים, בהם התמסר רבינו הגדול זי"א למען המשך מסורת התורה, להעמיד דורות של תלמידים שברבות הימים יעמידו אף הם תלמידים ובכך תימשך שושלת התורה גדולה ואדירה. רבינו הגדול זי"א מסר את גופו ונפשו למען העמדת התלמידים כפי שהעיד הוא על עצמו בצוואתו הקדושה "כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד".

ימים אלו בהם קוראים אנו את פרשיות יציאת מצרים שעיקרם הוא מצוות "והגדת לבנך" מאב לבן דור אחר דור, ראינו לנכון להביא פרק מיוחד ממשנת החינוך אודות יחסו של רבינו הגדול זי"א לתלמידיו כפי שהובא בספר "מסורת החינוך" שיזיל ע"י תלמוד תורה "דרכי איש" בני ברק.

כבוד התלמיד

בסביבתו של רבינו ראש הישיבה, שררה תמיד אווירה של שמחה. הוא היה מייקר כל חידוש שהתברר בבית המדרש, כמוצא שלל רב - פשוטו כמשמעו. לא פעם היה אומר: "את הקושיה הזאת איני מגלה רק בחצי מליון רעדלעך (סוג מטבע), מתוך מטרה להאהיב ולייקר את 'אהבת התורה'. באותה מידה, כשהיה שומע סברה שלא התקבלה אצלו. היה מרחיק ודוחה את הדברים באופן שהוא סולד מהם ואינו יכול לסובלם, כאילו גוזלים ממנו את עיקר חיותו.

"היה כאן דבר נפלא" - מעיד הגאון רבי חיים קלופט ראש ישיבת 'קהילות יעקב' בחוון יחזקאל - "מצד אחד כזה פחד ורעדה ממנו ומצד שני אווירה של חיבה ואהבה בבחינת 'וגילו ברעדה'. כל פעם בשיעור כללי או כשידברנו בלימוד, היה זה תמיד יום שמחה, כולם צחקו מסביבו והאווירה היתה תוססת ושמחה. מצד אחד הרצינות שלו היתה מבהילה ומצד שני כל הזמן ששון ושמחה".

בדרך כלל, נהנו הבחורים מסגנון הלימוד הרתחני והנוגע בו הנופחות הלכו בד בבד עם חידות התורה. אולם היו בחורים שלא הורגלו לקבל "תוכחה מאהבה". אליהם התייחס ראש הישיבה ברוך ובחמלה, ומנע עצמו מכל ביקורת, שחלילה לא יפגע הבחור ויגרם לו חלישות הדעת.

פעם פנה ראש הישיבה לתלמיד ושאל אותו: "מדוע אינך בא לדבר בלימוד?". לאחר שהבחין כי זמן רב חלף מאז שהוא שוחח עמו לאחרונה. ענה הבחור, שכאשר הציג את סברותיו בפניו, הוא נפגע מתנועתו ותגובתו הדוחה "וואס רעדט איר?" (מה אתה אומר). היתה זו תגובה אופיינית לראש הישיבה כששמע סברות שלא ממין העניין. אך התלמיד היה רגיש למדי ולא הסכין לסגנון. אמר לו רבינו בחיוך אבהי: "להבא תשתה כוס בירה ואחר כך תבוא אליי, כרוזנו לו, אל תתרגש ממני יותר מדי ואל תיקח ללב מה שאני אומר."

התפיסה התלמיד וחור לדבר בלימוד עם רבינו. לימים, העיד אותו תלמיד, שמאותו יום לא העזה ראש הישיבה את פניו ולא הביע כל דעה שלילית על סברותיו.

רבינו היה אז מעל גיל תשעים ומורגל לצורת תגובה זו במשך עשרות שנים עם אלפי תלמידים ורבבות סברות. אך אם יש תלמיד שנפגע מכך, צריך לדבר אליו אחרת: ועל אף גילו המופלג כוחו היה עמו לשנות את הרגליו, כדי ללכת כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

ועד היכן הגיעה חדרתו לכבוד התלמיד, תעיד העובדה הבאה: פעם אחת ניגש אל רבינו, תלמיד מן הישיבה, נמוך קומה לשאול שאלה בלימוד.

המשך מעמוד קודם <<<

ולראות 'מי ברא אלה'.

חז"ל דורשים על מי שהסתלק: "דברי חכמים כדרבנות וכסממנות נטועים בעלי אסופות - אימתי דברי תורה נטועים באדם בשעה שבעליהם נאספים מהם". כל עוד שבעל דברי התורה חי, הדברים נשמעים ממנו ישירות, אך אחר מיתתו הקב"ה תולה אותם בגלגל חמה, כעת הדברים האלה נמצאים בעולם וכל אחד יכול להגיע אליהם.

ראש הישיבה זצ"ל מסר את נפשו גם על יוסף הנהגה וגם על שאי אפשר לעולם בלא מנהיג. דברים אלו נמצאים כעת בעולם. אסור להסיח דעת, לא לפרוש מהעיקר הנורה. לא לסטות כל שהוא מהעיקרים שהם קיום מצוות האמונה. הוא נתן את נפשו להשריש בנו את כל העיקרים ואת כל יוסף הנהגה בכל עניני העולם, בעניני ציבור, בעניני חינוך ובעניני הקמת והחזקת בתים. בכל הדברים הללו אחרי שבעליהם נאספים מהם צריך להשתדל שיהיו דבריהם נטועים באדם, צריך לחזור עליהם כדי שיתקיים בזה אימתי דברי נטועים באדם בשעה שבעליהם נאספים מהם.

הקב"ה יעזור לנו ונזכה לשמור את כל מה שראש הישיבה זצ"ל לימד אותנו לא

באור החיים

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

לסטות חלילה מהעיקרים שהוא נתן את נפשו לנטוע אותם בנו, ושדברי תורתו יהיו נטועים בנו אחרי שבעליהם נאספו מהם. את קריאתו בקול גדול לזכור ולהיוזר מכל מיני זיוף סטייה ונטייה קלה מדברי רבותינו, את זה אנו צריכים לזכור, אם נשתדל בדבר הזה ודברי תורה יהיו נטועים בנו, נמעיט ככל הניתן בחסרון מנהיגו של עולם, ויהיה לנו זכרון לקברניטא של ספינה.

עיקר הכינוס כאן הוא לסיום הש"ס שקבעו ללמוד לזכור.

הגמרא דורשת "גם כי יתנו בנויים עתה אקבצם" (תושיע ח) פסוק זה בלשון ארמית נאמר, אי תנו כולוהו עתה אקבצם (ב"ב ח). פירוש, אי תנו כולוהו - אם יהיו שונים ועוסקים בתורה, ובילקוט (שם) מבואר "אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות משניות".

"אי תנו כולוהו אקבצם". הלימוד שעסקו בו כל המתאספים כאן, לימוד בצוותא, לימוד של רבים, ובפרט כשנעשה בצורה של משנה - בתורה ושינון, הוא הדבר שעל ידו בעזרת ה' יהיו הגלויות מתכנסות במהרה בימינו אמן.

באור השימועה

שימושה של תורה, וזוהו בנין את הגדלות של רבי דוד צבי שמסר ממש נפשו בשביל שימושה של תורה כל הלילות.

כששאל הלך להלחם בעמלק נאמר (שמואל א טו) ויֵאמֶר שָׁאוּל אֶל הַקִּינִי לֵכוּ סְרוּ דָוִד מִתּוֹךְ צִמְלָקִי פֶן אֶסְפֵּךְ עִמּוֹ וְאַתָּה צִשְׁתָּהּ חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַשִׁי שֶׁם מַסְבִּיר שֶׁהַקִּינִי הֵם הַבָּנִים שֶׁל יִתְרוֹ, וּבִרְדָּק שֶׁם הֵבִיא לְדִרְשָׁת חוֹ"ל (וְעֵינֵי בְּרִכּוֹת סג: שֶׁדִּרְשׁוּ בַּעֲנִין) שֶׁהַחֶסֶד שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִתְרוֹ עִם מֶשֶׁה אִינוּ חֶסֶד פְּרָטִי אֲלָא חֶסֶד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל: יוֹבֵדֶשׁ, וְכִי עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָשָׂה חֶסֶד וְהָלַא לֹא עָשָׂה חֶסֶד אֲלָא עִם מֶשֶׁה הֵדָּא דְכָתִיב 'קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם', אֲלָא לְלַמֶּדֶךְ שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה טוֹבָה עִם אֶחָד מִגְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִילוֹ עָשָׂה חֶסֶד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל.

רבותי, אנחנו עומדים בלוייה של אדם שעשה חסד עם כל ישראל, ה'שימושה של תורה' שלו, כמה כלל ישראל חייבים לו, כמה אנחנו צריכים לכבד אותו, 'וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'.' אדם שהיה גדול מאד בכבודה של תורה, כמה מסר נפשו בשביל להקים עולה של תורה והכל בהצנע לכת, את ישיבת אופקים את ישיבת ירוחם ועוד הרבה מערי השדה, ממש אפשר להגיד עליו "תורה תורה חגרי שק", בן אדם שהיה שליח של הראש ישיבה זצוק"ל בדרום ובצפון. אדם שהיה דוגמא, דוגמא בשביל כולם איך בן אדם צריך להתנהג, כמה עזר לצרכים היה לו גמ"ח לפני הרבה שנים בשביל חשוכי בנים, אני יודע שאני לא אומר הכל אבל מקצת שבמקצת משבחיו, כמה היה מקורב לקדוש ה' למשגיח רבי יחזקאל זצוק"ל כמה שימש אותו מורי ורבותי אני לא יודע איך לסיים, זה ממש בלי סוף.

אני לא רוצה להאריך, ברוך ה' וזה לבנים רבנו וחתני רבנו, זכה לשם טוב כמו שכבר הזכירו כאן. צריך לדעת שאנחנו הקרבנו היום קרבן גדול וקרוב צריך תשובה, אנחנו חייבים כנראה קרבן גדול, אנחנו שומעים כל יום כאלה צרות ה' ירחם, אבל אנחנו יודעים שקרבן לבד אינו מכפר אלא צריך תשובה, 'נחפשה דרכינו ונחקרה', זה נורא נוראות, קרבן צריך תשובה ואם היינו צריכים להביא קרבן גדול כזה זה מחייב אותנו כנחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה', וזה יהיה גם לעילוי נשמתו.

אני רוצה לבקש מחילה אולי לא התנהגנו איתו טוב אני ומשפחתי, אני מבקש מחילה ברבים, והקב"ה ירחם עלינו, ושיהיה מליץ יושר בשביל הרבעצין והמשפחה ובשביל כל כלל ישראל ונוכה ליומחה ה' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר ובלע המוות לנצח.

גדולה שימושה יותר מלמודה

הספד מרן הגאון

רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א
לפני מיטתו של הרב הגאון והצדיק
רבי דוד צבי הכהן קצבורג זצ"ל
נאמן ביתו ויד ימינו של רבנו הקדוש
בעל ה'אבי עזרי' זיע"א

ויי להאי שופרא דבלי בארעא

עם כל מפעלות הקודש לתורה ולתעודה פרי רוחו ופעולתו של האי גברא רבא

הרב הגאון הצדיק

רבי דוד צבי הכהן קצבורג זצ"ל

איש אמונו, תלמידו המובהק חביבו ונאמנו הקרוב של רבינו הגדול רשכבה"ג מרן האבי עזרי' זיע"א אשר זכה לשמשו וליצוק מים על ידיו עשרות רבות בשנים שליווה הנאמן להקמת והחזקת תורה עד יומו האחרון

אבל יחיד עשי לך - מערכת "לאורו" על עמידתו האיתנה לימינו בחודשי חיי האחרונים בעצה ובתושיה, ומאור פניו ושמחתו כאשר הובאו לפניו הגליונות לזכרו ומתורתו של רבינו הגדול זיע"א, בהם ראה את קיום צוואתו לדורות: "שיעשו חסד עמדי וילמדו בעד עילוי נשמתו אפילו משנה אחת או מחשבה אחת של מוסר"

תנחומינו שלוחים לבני המשפחה הרוממה שיחי' בנחמת ציון וירושלים תנחמו ובהמשך דרכו הסלולה לקיום מורשתו של רבינו הגדול זיע"א בהקמת מוסדות התורה ומפעלות הקודש תמצאו מזור לשברכם

מערכת לאורו

מורי ורבותי, הגמרא במסכת ברכות אומרת "איר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנאמר (מלכים ב ג-יא) 'פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה'. פסוק זה נאמר בזמן שמלך ישראל יהורם יצא יחד עם יהושפט למלחמה ולא היה להם ולכל המחנה של הצבא מים, וכתוב שחישפו נביא לדרוש ממנו, שיתפלל ויגיד להם האיד להשיג מים, וכתוב שאמרו להם "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו". רש"י שם מבאר שכיון שנעשה אצל אלישע נס במים, הנס שאירע בשעה שאלהו הקרוב את הפר האחד בהר הכרמל וביקש אלהו למלאות התעלה מים, ואף שהיו אלו שנות בצורת ולא היה מים בנמצא במשך שלש שנים, נעשה נס וידיו של אלישע נעשו כמו מעיינות ויצאו מהן מים. לכן ביקשו מאלישע שגם כאן יעשה להם נס במים שיהיה להם מים לשתות.

וצריכים להבין, אם הטעם שכתוב 'יצק' מים הוא בגלל שעל ידו נעשה נס במים וכמו שביאר ברש"י, אם כן איך הגמרא מדויקת 'למד לא נאמר אלא יצק מכאן שימושה של תורה יותר מלימודה'? ומוכרחים לומר שאם לימוד תורה היה יותר גדול היה נאמר 'למד', שהרי בתורה יש הכל, ואם הוא למד תורה אצל אליהו לא צריכים שום הסבר, אמנם כיון שימושה של תורה גדולה יותר מלימודה, בודאי אמת הוא שאלישע היה תלמידו של אליהו, אך היה שם דבר יותר גדול - 'שימושה של תורה' - וזה היה במים, והנס של המים עצמו היה בשימושה של תורה, ולכן אמרו 'יצק מים' שנעשה נס של מים על ידו. רואים מכאן כמה גדול שימושה של תורה יותר מלימודה.

מורי ורבותי אנחנו מלווים כאן אדם שהיה גדול בשימושה של תורה אצל רבינו הגדול זצוק"ל, באיזה מסירות נפש, עוד כשהראש ישיבה היה בריא והיה עולה לישיבה כל יום, רבי דוד צבי היה מגיע יום יום בשעה חמש לפנות בוקר ללנות אותו בעלייתו לישיבה, ולאחר מכן בעת שרבינו הגדול זצוק"ל נחלש והיו צריכים לישון שם בלילה, רבי דוד צבי היה האדם העיקרי שישן שם בלילות, מתי שהיה נצרך, במסירות ובנאמנות.

"תורה תורה חגרי שק"

בבבא שמואל כתוב [וְהַנֶּצֶר תִּהְיֶה מְשֻׁרֶת אֶת ה' אֶת פְּנֵי עַלֵי הַכֶּהֶן] רש"י מביא ו'כי את ה' הוא משרת והרי את עלי היה משרת אלא כל המשמש את עלי כאילו משמש את ה'. כאילו משמש את השכינה! רק חז"ל יכולים להגיד כך, כל המשמש את עלי כאילו משרת את השכינה, והנצר משרת את ה', (מש"כ רש"י) הוא מהירושלמי. רואים את הגדלות של

ויהי דוד לכל דרכיו משכיל

בחדש האחרון נסתלק לבית עולמו הרב הגאון הצדיק רבי דוד צבי הכהן קצבורג זצ"ל מי שהיה איש אמונו ומשמטו בקודש של רבינו הגדול זיע"א מט"ח עשרות בשנים. בשורות ספורות אלו ננסה לשרטט קיים לדמותו הנאדרת, דמות של תלמיד הדבוק ברבו ולא מחזיק טיבוחא לפנשיה.

שליחויות קודש נסתרות וגלויות, רובם נשמרו בחשאיות אף מבני משפחתו הקרובים, רק לימים נודעו חלקם הקטן מפי הגורמים השונים. בני משפחתו ידעו כי אביהם ממעט בדיבור אודות השליחויות שהוטלו עליו בקודש פנימה, אך לא עלה בדעתם היקפם ופירותיהם.

רבות מהוראותיו והדרכותיו של רבנו הגדול זיע"א, שאצר רבי דוד צבי אל קרבו נטל עמו אל הקבר, וחבל על דאבדן, לעולם לא נדע עליהם.

בכל מקום בו דרכה כף רגלו של רבי דוד צבי זצ"ל, אם זה בעיר הפריפריה בקרב עמך בית ישראל, ואם זה במעונם של גדולי הדור הקודם זצוק"ל ויב"לחט"א, ידעו הכל כי דעת קדשו של מנהיג הדור יוצאת מפיו.

במשך השנים זכה להיות שותף נאמן לייסודם של עשרות מוסדות תורה ופריחתן של הקהילות התורניות בכל רחבי ארץ הקודש, מצפת שבצפון ועד ירוחם שבדרום כשבכל מקום בו נפתחה ישיבה או נוסדה קהילה היה הרה"ג רבי דוד צבי זצ"ל בין היוזמים או המסייעים והממריצים להתפתחותם של מוסדות וקהילות אלו.

בהיותו כבן עשרים וחמש שנים בלבד, נדד לארץ לא זרועה להקים

ולייסד את ישיבת אופקים ובכך להביא ליישוב תורני בעיר הדרומית. מאז ועד יומו האחרון המשיך להיות חבר הנהלת הישיבה ושותף נאמן לישיבה הקדושה, הקהילה התורנית באופקים וכל מוסדות החינוך והחסד שהוקמו בעיר אופקים בלמעלה מיוכל השנים שחלפו מאז הקמת הישיבה.

גולת הכותרת של מפעלות חייו האישיים הייתה החייאתם של החיים התורניים בעיירה הדרומית המרוחקת ירוחם, כאשר כל

מוסדות התורה שבה הינם ילידי רוחו הכבירה, סכומים אגדיים הוא השקיע מכיסו ומהונו לייסד את הישיבה ומוסדות החינוך בירוחם, המריץ אברכים לבוא ולהתיישב במקום. כששנים רבות היה העול הכספי להחזקת המוסדות מוטל עליו כמעט באופן בלעדי, ומשם בהשפעה ישירה על כל ערי הדרום הרחוקות.

עם הקמתה וכינונה של ישיבת "כנסת יצחק" בחדרה על ידי רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, אור רבי דוד צבי זצ"ל בשליחותו ובברכתו ומסר נפשו להיות לעוזר בביסוס מוסדות הישיבה במשך שנים רבות. במשך עשרות שנים פעל והפעיל רבי דוד צבי זצ"ל למען הישיבה הקדושה, כאשר העזרה לישיבה עומדת בראש מעיינותיו.

העול הכלכלי של תלמודי תורה וישיבות נפל על כתפיו, לדוגמה בראשית דרכו של התלמוד תורה בעיר רחובות, נפל העול הכלכלי של המוסד אף הוא על שכמו. כך היה בין מייסדי מוסדות התורה והקהילות התורניות בערים צפת וכרמיאל, כשמידי פעם היה מגיע לבקר באותן קהילות ומוסדות מייצג ומדברן כשליחו הנאמן של רבו מרן זצוק"ל.

ביישובים רבים ונידחים ברחבי הארץ, היה הוא שליחו הנאמן של רבינו הגדול זצוק"ל להקמת התורה: ירושלים, בני ברק, אופקים, ירוחם, דימונה, באר שבע, רמלה, לוד, רמת השרון, רעות, חשמונאים, הרצליה, רעננה, חדרה, צפת, כרמיאל, אל נבור, חוסן, עכו, נהריה, קרית אתא, חיפה, טבריה, שגב, נאות גולן, כרכום, יושביה, ועוד ועוד... הקמת בתי כנסיות, כוללים ושיעורי תורה, איש לא ידע על כך וחלקם הגדול איש עדיין לא יודע עד עצם היום הזה, את עזרתו הכבירה למקומות התורה, הוא הציע יש מאין. כשבכל הפעמים היה נשלח על ידי מרן זצ"ל להעביר את הצדקות.

משנות בחירתו המוקדמות החל רבי דוד צבי זצ"ל לינוק תורה ויראה מרבו המובהק רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א ודבק בו ובתורתו בכל עוז, אך דבקו העזה ברבו הגדול החלה בשנת תשד"מ, עת נשמעו טענות שונות מפי חוגים מסוימים על מרן זיע"א, או אז החל רבי דוד צבי זצ"ל ללוות את רבינו הגדול זיע"א בדרכו לתפילות בישיבה ומני אז נקשר קשר בל יתואר עם מרן זיע"א, שסמך ידו עליו בצורה מפליאה ונדירה ביותר.

מסירותו לרבו מרן זיע"א הייתה מופלאה ביותר, עד סוף ימיו. הוא שימשו בנאמנות ובמסירות באחרית ימיו, כשהכל נעשה בהצנע לכת ובהסתר. באחרית ימיו של מרן זיע"א היה כמעט כל לילה נמצא במעונו במשך שנים, כשהוא לא עוצם עין כל הלילה בדאגה לרבו הגדול במסירות נפש של ממש.

במשך עשרות שנים לא משה ידו מיד רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, בכל מפעלותיו הפרטיים והציבוריים והביע ברבים את אמונו המלא בו בכל נושא ומינהו כשליחו להעמיד ישיבות, מוסדות תורה וחינוך ופעולות קירוב עצומות בקרב העם שבשדות.

פעמים רבות היה מוסר לו מרן זיע"א הנחיות בנושאים ציבוריים

כאשר הוא מתבטא כי הוא סומך על רבי דוד צבי שיעשה במדויק את רצונו בצנעה, בנאמנותו והתבטלותו לרבו, מעולם לא הסכים להעביר דברים ששמע בתוך הקודש פנימה, הכל הוא נצר בליבו בנאמנות מוחלטת ובציות עיוור למרן זיע"א.

לא אחת התבטא עליו מרן זיע"א כי "רבי דוד צבי הוא איש אמת", ושלח בידו צדקות רבות והפקיד בידיו את

ניהול ענייני הצדקות שסבבו במעון קדשו, כשהוא סומך את ידיו עליו ועל ישרותו ושיקול דעתו. מידי חודש בחודשו היה מעביר מרן זיע"א את הצדקות העצומות שקיבל לחלוקה למוסדות תורה וחסד ולנוקמים ונצרכים.

לא היה יום בו מרן ראש הישיבה זיע"א לא חידש, ייסד, הקים וטיפח, מוסדות תורה, ישיבות, מוסדות חינוך בכל עיר ועיר, קהילות קדושות בכל רחבי העולם, כוללים לאברכים ולעמך בית ישראל, ארגוני קירוב והרשימה עדיין נמצאת בתחילתה. גם היום חמשה עשר שנים לאחר הסתלקותו, ידוע לכולם כי כל השפע שאנו זוכים לראות בדורנו מוסדות החינוך והישיבות המפוארות, לצד קהילות הקודש בכל העולם, מכוחו של אותו זקן, אשר בנה ברוח קדשו בדם וביזע להחיות את התורה בטהרתה ולגדל דור שלם בו אנו חיים.

בכל מקום היו לו לראש הישיבה שליחים ונאמנים, איש לא ידע מרעהו, בגאונות ובחכמה עד אין חקר, הוא ניווט והדריך וראה את יצירותיו עוליים ופורחים, אך לצד רבבות תלמידיו ותלמידי תלמידיו, היה למרן ראש הישיבה זיע"א את ה"אתרוג" שלו - כפי שהתבטא לא אחת.

היה זה הגאון רבי דוד צבי הכהן קצבורג זצ"ל, איש סודו, יד ימיו ומשמטו בקודש של מרן זצ"ל. עשרות שנים היה רבי דוד צבי זצ"ל עומד ומשמש ומוסר את כל גופו, נפשו וממונו למען רבו המובהק, שראה בו את השליח הנאמן לכונן את מוסדות התורה והחסד בכל תפוצות הארץ.

תכונה נדירה הייתה לרבי דוד צבי זצ"ל, איש לא שמע ממנו מעולם על הנעשה בקודש פנימה. עשרות שנים שלחו מרן זצ"ל לאלפי

ער"ח שבט תשנ"ד, בשתיית לחיים בהודאה לה' לרגל יום ההולדת המאה

בכל ביתי נאמן הוא

עובדות ומעשים שנשמעו בימי השבעה לרה"ג רבי דוד צבי זצ"ל על החיבה והאימון העצום שרחש לו רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זיע"א. כפי שנרשמו ע"י א' מבני המטפחה טיח"י.

יחזקאל: באחת מהפעמים בהם ניגשתי למרן רבינו הגדול זצוק"ל בכדי לשאול אותו שאלות בנושאים שונים, אמר לי מרן זצ"ל "אל תשאל אותי, תשאל את רבי דוד צבי".

"הוא האתרוג שלי"

בהזדמנות נוספת התבטא רבינו הגדול זצ"ל בפני הרה"ג רבי אברהם צבי טוב שליט"א, "רבי דוד צבי הוא האתרוג שלי".

"הוא ראוי להיות עד"

מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן שליט"א ששימש כמסדר קידושין בחתונת א' מצאצאי רבינו הגדול זיע"א, לאחר שהציעו בפניו כמה שמות של עדים שהסתופפו בצילו של רבינו הגדול זיע"א ולא הניחו את דעתו, וכשהציעו את רבי דוד צבי זצ"ל התבטא על אתר: "הוא ראוי להיות עד!".

"אורים שמאירין את דבריהן. תומים שמסלימים את דבריהן"

הנהגתו בקודש של רבי דוד צבי זצ"ל שהוא אינו מכריע בשום שאלה ובשום נושא, בענייניו הפרטיים ובעניינים הציבוריים, אלא שואל את פיו של רבינו הגדול מרן רה"י זצוק"ל וככל אשר יורה יעשה, ידידיו ומקורביו תהו באוזניו על פשר הנהגה זו, מדוע בשאלות שנראות על פניהם "קלות" ובחם לא נראה שנצרך כח הכרעה מיוחד, אינו מכריע לעצמו ומקפיד להיוועץ באורים והתומים: תשובתו של רבי דוד צבי זצ"ל שפכה אור על פשר הנהגתו זו ועל צורת התייחסותו של רבינו הגדול זצוק"ל לשאלות השונות שהובאו בפניו. "אכן", השיב רבי דוד צבי זצ"ל, "פעמים רבות היה ברור לי שעלי לנהוג בשאלה מסוימת באופן מסוים, אך כשהצעתי את השאלה לפני מו"ר רבינו הגדול זצוק"ל, הייתי מופתע בכל פעם מחדש, מכיוון מחשבתו ומתפסתו פרטים שכלל לא שמתי לבי עליהם, החשיבה המקורית הזו הביאה על פי רוב לתשובה שונה משחשבתי במושכל ראשון שלי, כעת אתם מבינים למה אני שואל כל דבר הייתה שאלו אותו למה כל דבר שואל ולא מכריע לבדו, והשיב כי מאחר ודעתו של מרן זיע"א שונה והרבה פעמים שאל וקיבל תשובה אחרת משחשב.

"טוב לשמע גערת חכם"

סיפר הגאון רבי יעקב הכהן קרפ שליט"א ר"י כנסת יצחק ק"ס, שבאחת הפעמים בהם הגיע לשוחח עם רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זיע"א, ביקשו רבי דוד צבי זצ"ל לצאת לרגעים אחדים מהחדר מפני שכעת "הרב שך צריך לצעוק עלי על משהו..."

שיקול דעתו והבנתו בנושאים ציבוריים

סיפר אחד מעסקני הציבור הנודעים שעסק שנים רבות בפתרון מצוקת הדיור בציבור החרדי, כאשר החלו הדיבורים על הקמת ערים מעבר לקו הירוק באזורים הסמוכים לערבים וכדו', שלח רבינו הגדול מרן זצוק"ל את נאמנו רבי דוד צבי זצ"ל, בכדי שייסע לשטח ויבדוק במו עיניו את ההיבטים השונים הכרוכים בקרבה לערבים וסמך לחלוטין על שיקול דעתו בעניינים אלו. בין השאר שלחם לבדוק את קרקעות הערים ביתר עילית ומודיעין עילית עוד קודם הקמתם, בכדי לעמוד על הסיכונים הקיימים באזור. על פי המידע שהובא בפניו על ידי רבי דוד צבי זצ"ל, הביע רבינו הגדול מרן זצוק"ל חשש מעתיד ההתיישבות בביתר עילית ומהקרבה המסוכנת לכפרים הערביים, ואילו לגבי העיר מודיעין עילית הניחו הנתונים הביטחוניים את דעתו, אך מאחר ורצה להיות בטוח במאת האחוזים קודם שייתן את ברכתו להקמת העיר במיקומה, שלחם רבינו הגדול זיע"א לראה"מ ושר הביטחון דאז יצחק רבין, בכדי שידונו עמו וישמעו את דעתו על הסיכונים להחזרת שטחים אלו לערבים ופינוי עתיד של היישוב, ורק לאחר שתשובתו הניחה את דעת רבינו הגדול זיע"א, תמך בהקמת העיר.

"הוא הבר שמכא על דעתו של רבינו הגדול זצוק"ל"

סיפר הרה"ג רבי אריה אלישיב שליט"א, נכדו חביבו של רבינו עטר"ל מרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל, כי בכל עת כשהיה מגיע רבי דוד צבי זצ"ל למרן הגר"ש זצוק"ל, היה מכבדו באופן מיוחד ובאחת ההזדמנויות כאשר התעניין אצלו בדעתו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זיע"א בנושא מסוים, התבטא שהוא הוא הבר שמכא לומר את דעתו של רבינו הגדול זצוק"ל, ועליה ידיה קא סמיר.

"תגיע כשר' דוד צבי כאן"

הגה"צ רבי אהרן זאב גרוסברד שליט"א סיפר, כי פעמים רבות כשהיה נצרך להיוועץ ברבינו הגדול מרן ראש הישיבה זיע"א בעניינים השוטפים בהנהלה הרוחנית של ישיבת פוניבז', ביקשו שיתאים את מועדי הגעתו רק לזמנים בהם הייתה התורנות של רבי דוד צבי זצ"ל, באומרו שתועלת הדברים תהיה כשהוא יהיה כאן וישמע ויוכל לסייע בכל מה שיידרש.

"אל תשאל אותי, תשאל את רבי דוד צבי!"

מספר אחיו הגאון רבי חזקיהו הכהן קצבורג שליט"א משגיח ישיבת כנסת

”יעשה המצוה ויחזור לתלמודו”

בני המשפחה מספרים על אנקדוטה מרגשת, המהווה ביטוי עז למסירות העצומה של רבי דוד צבי זצ”ל לרבינו הגדול זיע”א ולבריאותו, מסירות ששינתה את כל סדרי חייו המדוקדקים עשרות בשנים ושעבדה אותו לחלוטין 24 שעות ביממה 365 ימים בשנה לקרבתו ומעונו של רבינו הגדול זצוק”ל. כידוע נסתלק רבינו הגדול זיע”א לבית עולמו בליל שישי והובא למנוחות ביום שישי, ויבכו אותו כל בית ישראל. ביום ראשון, מיד לאחר ההסתלקות, לאחר שנות היעדרות, התייצב כבר רבי דוד צבי זצ”ל על משמרתו בהיכל כולל פוניבז’ ושב לסדריו התובעניים והרצופים, משעות לפנות בוקר בהיכל ישיבת פוניבז’ ועד שעות הערב המאוחרות, מבלי לשוב לביתו להפסקה כלשהי, כך מידי יום ביומו וכפי שנהג משנות צעירותו עד שנקרא אל הדגל...

עבד מלווה לאיש לווה

בתוך כל עשרות המוסדות שעל הקמתם טרח וביסודם השקיע את נפשו, חיבה מיוחדת נודעה לו לרבי דוד צבי זצ”ל למוסדות התורה שבעיר כרמיאל שבנשיאות המרא דאתרא הגרא”צ מרגלית שליט”א. בימי השבעה סיפר הגרא”צ מרגלית שליט”א, כי כשנפתחו המוסדות ונכנס בפעם הראשונה למעונו של רבינו הגדול זיע”א שלווה מקרוב ומרחוק את כל הפעילות הענפה, ביקש מרן זיע”א להרים את תרומתו האישית לחיזוק המוסדות המתפתחים. חיפש בכליו ובכיסיו והעלה חרס בידו, לא נותרה ברשותו פרוטה לפורטה. רבינו הגדול זצוק”ל פנה לרבי דוד צבי זצ”ל, ”התוכל להלוות לי מאה דולר?”, רבי דוד צבי זצ”ל שלף על אתר שטר של מאה דולר והעבירו לרבינו הגדול זצוק”ל שהעניקו להרב מרגלית, ובכך נותרה אבן הפינה למוסדות התורה בעיר כרמיאל.

”ולקחת גם את דודאי בני”

כידוע עסק רבי דוד צבי זצ”ל רבות בהבאת מזון לזוגות חשוכי בנים, באמתחתו היו סגולות רבות באמצעותם סייע ותמך בזוגות אלו, כשאחת מהם היא סגולת הדודאים ואופן השימוש בהם. בא’ המקרים ביקשו רבינו הגדול זיע”א שיביא אליו מהדודאים וכשהביא למעונו הכניס מרן זצוק”ל והניחם בכספת שהייתה בחדרו.

מאחורי הפרגוד

סיפר הרה”ג רבי אליעזר מינקוביץ שליט”א שהיה מחברי ועדת קלפי בה היה רבינו הגדול זיע”א מצביע בבחירות. ימים אחדים לפני הבחירות בשנת תשנ”ב, אני מקבל טלפון מרבינו הגדול זצוק”ל שמבקש שאברר בעבורו בדיסקרטיות האם יוכל להיכנס אל הקלפי עם שני אנשים ולא כתמיד שהיה מגיע עם מלווה אחד.

כמובן שעשיתי כבקשתו שאושרה. וכשראה את פליאתי לפשר הבקשה שלא תאמה כי את הלך הנהגתו, ביאר ברמיזה כי מאחר ובבחירות אלו היו שמועות שונות על דרך ההצבעה שלו ביקש לצרף גם את רבי דוד צבי זצ”ל עמו, בכדי שיוכל להעיד ולספר לציבור מה הצביע ולא יוכלו לתלות בו בוקי סריק. בשל כך טרח כבר ימים אחדים מראש, בכדי לאשר מבחינה חוקית את הצטרפותו של רבי דוד צבי זצ”ל אליו למאחורי הפרגוד.

נחבא אל הכלים

בכינוס היסוד של דגל התורה שנערך בשנת תשמ”ט בבנייני האומה בירושלים, נוצר מחסור גדול בכרטיסי כניסה למעמד מאחר והמוני אברכים ובני ישיבות חפצו להשתתף במעמד ההיסטורי, ולשם כך ויתר רבי דוד צבי על הכרטיס שלו, באומרו אני כבר משוכנע במטרות הכינוס, עדיף שאחרי יתפסו את מקומי ויפיקו תועלת מהמעמד, ורק לאחר שנגעלו שערי האולם וכולם כבר היו בפנים, טרח אחד המארגנים

והכניסו מדלת צדדית לתוככי האולם, כשכמובן הוא עומד על רגליו ללא מקום ישיבה.

בהקשר זה מציינים כל מכריו, כי לא קיימת שום תמונה בה נראה רבי דוד צבי זצ”ל לצידו של רבינו הגדול זצוק”ל באירועים ציבוריים.

צלם בהיכל

באחת הפעמים ביקש צלם ידוע להיכנס למעונו של רבינו הגדול זצוק”ל בכדי לצלמו בעיונו, רבי דוד צבי זצ”ל סירב לאפשר לו את הכניסה מאחר וחשש להפרעת לימודו של רבינו מרן זצוק”ל, אותו צלם ניסה להלך עליו אימים ואמר לו שישמט מהתמונות של רבינו הגדול זצוק”ל שמפורסמות על ידו בעיתונות, את דמותו של רבי דוד צבי זצ”ל שלצידו, וכביכול ”יחרים” אותו מהתקשורת החרדית. אלא שהוא לא ידע שאימים מסוג זה לא קיימים כלל בשפתו של רבי דוד צבי זצ”ל, אותו לא עניין כמלא נימה פרסום ושליטה.

”והקל מעליך ונשא אתך”

כידוע, הקדיש רבי דוד צבי זצ”ל מעיתותיו להדרכת חתנים ולבנין בתים של תורה, שלא ע”מ לקבל פרס. בני המשפחה מספרים כי הסיבה שבגינה נכנס לעסוק בתחום זה, בהיות ופעם אחת הגיע לרבינו הגדול זצוק”ל וראה אותו יושב בסבלנות ומדריך איזה חתן, רבי דוד צבי זצ”ל חשב שאין זה מכבודו של ראש הישיבה זצ”ל שיטריחוהו ויגולו מזמנו היקר בכדי להדריך חתנים, ולכן הלך ולמד מקצוע זה והחל לעסוק בו בכדי להקל מעולו של מרן ראש הישיבה זצוק”ל.

”הרב שך זה לא הושענות...”

יהודי א’ הגיע לרבי דוד צבי זצ”ל בכדי לספר לו מעשה רב על הנהגתו של רבינו הגדול מרן זצוק”ל בעת ההושענות, ורבי דוד צבי זצ”ל נענה לעומתו על אתר: ”הרב שך זה לא הושענות, הרב שך זה לשבת וללמוד במלחמת המפרץ כשיש אזעקות בחוץ ולא לשמוע כלל את האזעקה”.

שליח נאמן

בחור מיישבת כפר חסידים שלח לרבינו הגדול זצוק”ל שאלה, טרם ייתן לו מענה ביקש רבינו הגדול להתחקות אחר אותו בחור ולתהות על קנקנו, לשם כך ביקש רבינו הגדול זצוק”ל מרבי דוד צבי זצ”ל שייסע לכפר חסידים ויבדוק אחר הבחור ויתחקה אחריו, בכדי לדעת אם לענות לו או לא. ורק לאחר ששב רבי דוד צבי זצ”ל עם תשובות שהניחו את דעתו, נפנה רבינו הגדול זצוק”ל לעסוק בגוף העניין.

”את אשר החמרת”

על הנהגותיו וחומרותיו של רבינו הגדול זצוק”ל, סיפר רבי דוד צבי זצ”ל תחת א’ השיחים לאברך ממכריו. מרן זצוק”ל היה מקבל על עצמו כל מיני חומרות ושיטות בהלכה, אבל היה עושה אותם רק למשך שבועיים שלושה ולא היה נוהג אותם באורח קבע. מאחר וזה לא נפסק להלכה, כה הייתה הנהגתו המדוקדקת של רבינו הגדול זצוק”ל.

רגלי חסידי ישימור

סיפר הרב ירחמיאל בויאר שליט”א ראש עיריית בני ברק לשעבר: ”הגעתי פעם אחת למעונו של רבינו הגדול זצוק”ל בשעות אחר הצהריים של יום שישי, בכדי לשוחח עמו בנושא מסוים, נכנסתי לחדר ונוכחתי שרבינו הגדול זצוק”ל שקוע עמוק בלימודו ואינו חש כלל בכניסתי לחדר, לאחר כמה רגעים שמעתי רשרושים קלים מתחת לשולחן עליו יגע מרן זצוק”ל בלימודו, ולפתע רבי דוד צבי זצ”ל מגיה מתחת השולחן ובידו הוא מחזיק משחת נעליים, לאחר שסיים לצחצח את נעליו של רבינו הגדול זצוק”ל לכבוד שבת קודש”.

באורו נלך

מחשבות של מוסר

ליקוטי התבוננות מטיחות
של רבינו הגדול זצ"ל

(נערך לפי סדר פרשיות השבוע)

מתוך ד' חלקי "מחשבות מוסר" ר' מחשבות זקנים

פרשת וארא

כל קיום השלם הוא רק מבח דבר ה'

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו
אני די: (פ"ו פ"ב)

הבריאה נוצרה יש מאין, הכל נברא על ידי מאמרו כמו שכתוב (בראשית א) "ויאמר אלקים", וממילא אין שום דבר מלבד מאמרו ה', ובלי אמירתו אין שום המשך, כי "ויאמר אלקים" זה מה שברא את העולם, ולא נברא דבר שיכול להחזיק ולהנהיג הלאה לבדו. במגות גשמיים יש מלט וחומר שמחזיק, אך בבריאה אין מלט וחומר, ורק מאמרו ה' הוא המלט והוא הלבנים והחומר, ואין עוד דבר מלבדו. ולכן מובן שאין סתירה, כי סתירה ומלחמה הם בשני דברים, אך כשהכל רצון ה', אין סתירה, וככל שמכירים יותר גדלות ה', מתורצות כל הקושיה. וכן מבואר מדברי ה"ספורנו" בפרשת וארא דכתיב (שמות ו ב) "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'", וכתב ח"ל, אני ה' - מקיים המציאות, לא ממציאו בלבד אלא גם מקיימו, שאין לנמצאות שום ישות וקיום, זולתי מה שאני משפיע עליהם וכו', ע"כ. וכונתו כמו שנתבאר, שאין זה שהקב"ה ברא עולם ונשאר להתקיים, אלא גם היום זו בריאה של יש מאין, והכל קיים מכח דבר ה' של ויאמר ה', כענין (איוב כו ז) "תולה ארץ על בלימה", ודבר ה' הוא המקיים את כל הבריאה.

י' בשבט תשל"ו

בעומק לב האדם יש כוחות מנהלים הפועלים יחדיו
הן בני ישראל לא שמעו אלי ואין ישמעני
פרעה ואני צרל שפתיים: (פ"ו פ"ב)

ואמנם עיקר הענין שממנו התעוררתי הוא, דכשהקב"ה אמר למשה לדבר אל פרעה וישלח את בני ישראל, אמר משה לפני הקב"ה (שמות ו יב) "הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואין ישמעני פרעה ואני צרל שפתיים", ואמרו חז"ל (ב"ר צב ז) שזה אחד מעשרה קלין וחמורין שכתובים בתורה, שמשם עשה קל וחומר שבדאי פרעה לא ישמע לו, ויש להתבונן בזה, שהרי נאמר (שמות ו ט) "ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה", שסיבת הדבר שבני ישראל לא שמעו היה מקוצר רוח שנגרם מטורת העבודה, וזה לא היה לפרעה, שלא היה טרוד בעבודה קשה, ומהו הקל וחומר.

ועוד, דכאן משמע שבני ישראל לא שמעו למשה ולא האמינו, והרי לעיל (שמות ד לא) כתוב "ויאמר העם",

וראיתי ("אור יהל" פרשת וארא במאמר קוצר רוח) שמעוררתי בזה, שמכאן רואים את עומק כוחות האדם, שיכולים להיות בו שני כוחות המנוגדים זה לזה והם פועלים יחד. והיינו שיש מקום לומר על בני ישראל "ויאמר העם" וגם "ולא שמעו אל משה", מאמינים ואינם מאמינים כאחד, וכבר אמר הכתוב (משלי כה ג) "שמים לרום וארץ לעמק, ולב מלכים אין חקר", לב מלכים היינו לב האדם (א"ה), עיין בגמרא (שבת סז., קיא: ב"מ קיג:) כל ישראל בני מלכים הן, וביאור הפסוק הוא, דלשמים יש גבול לרום, ולארץ יש גבול לעומק [ועיין בגמרא (חגיגה יא:)] יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור, תלמוד לומר "ולמקצה השמים ועד קצה השמים", מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה מה לפניו ומה לאחור, אבל לב האדם גבוה מכל ואין לו גבול, באדם יש כח שהוא חלק אלוהי וממילא אין לו גבול לגובה ולעומק, האדם כולל כוחות עצומים, ולכן יתכן שיהיו בו צדדים שונים והפוכים. והתורה היא שמלמדת את האדם איך להנהיג את הכוחות ובאיון דרך ילך.

י' בשבט תשמ"ז

הבנת התורה דוקא על ידי נבואת משה

הוא אהרן ומשה .... הוא משה ואהרן: (פ"ו פכ"ז כ"ז)

ישרים" (פ"ד) שחוטא יכול למחוק את חטאו על ידי תשובה, והוא מחסדי ה', ואין ספק שילול הכבדת הלב היה פרעה משלח את ישראל, [אך] לא על צד תשובה והכנעה לא-ל יתברך שיתנחם מהיות מורד, אף על פי שהכיר גדלו וטובו, אלא על צד היותו בלתי יכול לסבול עוד את צרת המכות, כמו שהגידו עבדיו באמרם (שם י ז) "הטרם תרע כי אבדה מצרים", וזאת לא היתה תשובה כלל, אבל אם היה פרעה חפץ להכנע לא-ל יתברך ולשוב אליו בתשובה שלמה, לא היה לו מזה שום מונע. והנה אמר הא-ל יתברך "ואני אקשה את לב פרעה" שיתאמץ לסבול המכות ולא ישלח מיראת המכות את ישראל, [וכתוב] (שם י א) "למען שתי אתני אלה בקרבך", שמהם יכיר גדלו וטובו, וישומו המצרים באיון תשובה אמיתית, עכ"ל. הקב"ה נתן לו מכות וכן שיוכל לסבול את הצרות עד שישלח מתוך הכנה שצריך לעשות תשובה.

לפי דברי ה"ספורנו" ההכבדה לא היתה כעונש משום מניעת דרכי התשובה, אלא להיפך, כדי שישלח מתוך תשובה, שבני ישראל יצאו וידעו מצרים כי אני ה'. להרמב"ם היה זה עונש על שהעבירו בחינם ועינו אותם בעבודה קשה, ועל נזירת השלכת הבנים, אך לפי ה"ספורנו" לא היה זה עונש, רק שידעו את ה' הקב"ה רצה שתהיה להם ידיעה, וכן שבני ישראל ידעו כמו שכתוב (שם י ב) "למען תספר באוני בנג" - שתצא הכרה בה' זו היתה סיבת האותות והמופתים, וזה המבואר בפסוקים (שם ז ה) "וידעו מצרים כי אני ה'", וכן (שם י ב) "וידעתם כי אני ה'". נמצא שהיתה כאן תביעה מפרעה שתהיה לו ידיעה זו!

ח' בשבט תשמ"ב

הברית הטוב

ויאמר ד' אל משה אמר אל אהרן קח מתוך
ונטה ירך (פ"ו פ"ט)

הנה רש"י כתב במכת דם (שמות ז יט) ובמכת כינים (שם ח יב) שהקב"ה אמר למשה "אמר אל אהרן", שיצווה לאהרן להכות את היאור לדם ואת העפר לכינים, לפי שהיאור הגין על משה כשהושלך לתוכו, ולפיכך לא לקח על ידו, לא בדם ולא בצפרדעים, וכן העפר הגין עליו כשהוא את המצרי ויטמנה בחול. והנה אולי אמר לשאלו, אבל לכאורה רצו מובן, שהענין נראה כאביון רעוב וזה, כי איך שייך לומר על דומם שעשה לי משה ושהיה לי דרך ארץ כלפינו אלא ודאי שאין דומם בעולם! אין שום דבר בעולם! רק אין עוד מלבדו! אלא שכך התורה ציוותה לנוהג כשנעשתה לאדם טובה.

הרבונו של עולם נקרא מקום, והוא מקומו של עולם, כי בלעדיו אין שום דבר בעולם, אין שמש ולא אדמה, וכמו שכתב ה"רמב"ם (ש"ג פ"ג) שאין זה כמו כלי ששנשבר שנסארים שברים ואבק, אלא בלעדיו אין שום דבר כלל! ואין זו פילוסופיה ולא חכמה אלא כך המציאות: מי שאומר אחרת אינו יודע מה הוא מדבר! וכי יש דבר אחר בעולם בלי דבר ה'?

גם להלכה מובא ענין זה של הכרת הטוב לדומם, דבשיטה מקובצת (ביק דף צב:) מובא מה שכתב תלמודי של ר"י מ"גש על הרי"ף רבו על ר"י מ"גש בהא דאמרו בור ששתית בו מים אל תשד' ביה קלא, והוא נדמה לנו כמליצה, ובאמת הוא לימוד שלא לזלזל ולא לגרוע רע לדבר שגתו ממנו. והביא מעשה שהרי"ף חלה, ורחץ במרחץ של אדם אחר, ונהנה מהמרחץ, ובהמשך הזמן ירד בעל המרחץ מנסיוו ונעשה בעל חוב, והוצרך למכור את המרחץ, ורצו לשום אותו לבעלי חובותיו, ובאו להרי"ף לדון בו, ואמר לא אדון ולא אורה במרחץ הזה וכו', לפי שנהניתי ממנו, ע"ש שכתב תלמידו - ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה כל שכן וקל וחומר בני אדם המרגישים בהיוק ובתועלת שיהיה זה שני לעשותו, והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ. ע"כ. ולכאורה מדוע הוא הרגיש כך, והרי זה דומם? אלא שבאמת אם סבורים שהדומם היטיב לו, אסור לומר כך, אבל הרי"ף הבין שדומם זה דבר ה',

טעם נוסף להכבדת לב פרעה - שיגיע לתשובה
אמיתית

ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתני
ואת מופתי בארץ מצרים: (פ"ו פ"ג)

והנה התחדש לי שכנראה יש בזה מדרשות חלוקים, ויש ביאור נוסף בפשוטו של מקרא. בתורה נאמר כמה פעמים שהשי"ת הוריע למשה מתחילה שיחזק את לב פרעה, כמו שכתוב (שמות ד כא) "ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם", וכתב ב"ספורנו" ח"ל, כי בהיותו בלתי יכול לסבול המכות [שלא יוכל פרעה לסבול אפילו המכות הראשונות] היה משלח את העם בלי ספק, לא מפני שיכנע לא-ל יתברך לעשות רצונו, ולזה חזק את לבו שיתאמץ לסבול המכות ולבלתי שלחם, עכ"ל. רצונו יתברך היה שלא ישלח מפני יראת סבל המכות, אלא מתוך תשובה אמיתית, היינו שלא די בשילוח מתוך יראת העונש, שאף על פי שגם זו מדרגה, אך הוא כמו תליוהו וזבין וזבניה וזבניה שדורשים מאדם שימכור חפץ שלו ואינו רוצה, וכופים אותו עד שאומר רוצה אני אף על פי שאינו רוצה בלבד, שבאמת אינו רוצה אלא שלוקחים ממנו ומסכים בעל כרחו. וגם ביראת העונש יתכן שישלח מפני סבל המכות, אך כאשר משלח מפני שבואו לו ואינו יכול לסבול, הוא שילוח שאינו מרצונו, והכוונה של השי"ת היתה שישלח מתוך רצון, שיבין שצריך לשלוח משום רצון חשם שהוא כל יכול.

וכן כתב ב"ספורנו" במה שהקב"ה אמר עוד (שמות ז ג-ד) "ואני אקשה את לב פרעה וגו' ולא ישמע אליכם פרעה", וביאר באריכות וז"ל, הנה בהיות הא-ל חפץ בתשובת רשעים ולא במיתתם וכו', אמר שירבה את אותותיו ואת מופתיו, וזה [כדי] להשיב את המצרים בתשובה, בהודיע להם גדלו וחסדו באותות ובמופתים, כאמרו (שמות ט ט) "בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי" וכו' [שיראה את יכולת ה' וחסדו] שכאשר עושה תשובה מניח לו, וכמו שכתב ב"מסילת

שציוה שבור ששתית ממנו אל תשדי ביה קלא:

משה רבינו לא הכה את המים והעפר שנהגה מהם, כי אין שום דבר בעולם מלבדו:

יש לחזור על יסוד זה ולהבין כך, לחשוב בצורה זו, בשכבו ובקומו, שהכל הוא דבר ה', ואז האדם יבין מהו אדם ושעל כן אפשר לתבוע ממנו, כי אף על פי שהוא בשר ודם, אבל הוא חלק וחוליה מדבר ה'.

כ"ג באלול תשל"ח

מלחמת היצר - אפשרות עליה כנגד נפילה ויִשְׁלַח פְּרָעָה וְיִקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאמֹר וְיֹאמֶר אֱלֹהִים חֲטָאתִי הַפֶּעַם (פ"ט פכ"ז)

וזה המובן במה שפרעה אמר (שמות ט כז) "חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", ומיד שהניחו לו חזר בו, שכל אותו זמן שקבל את המכה התגבר אצלו

צד הטוב, והרע היה מנוצח, וכשעזבוהו שוב התעורר היצר והתגבר, והוא כפי שכתב "חובת הלבבות" (שער יחוד המעשה פ"ה) בחסיד שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים, ואמר להם, שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שילל, התעתדו למלחמה הגדולה, זו מלחמת היצר וחילולו, ואם כן נתבונן - האם האדם מכיר כך את עצמו ויודע עד איזו דרגה הדבר מגיע? כמה דחוקים אנו מהכרת עצמנו?

ח' באדר תש"מ

פרשת בא

על ידי חטאים יתכן עונש של הכבדת הלב

בא אֶל פְּרָעָה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ (פ"י פ"א)

הבנה זו צריך לשמוע ולקבל, אם כתוב "הכבדתי את לבו", אזי זו הלכה ולימוד ולא סתם מעשה על פרעה. הרמב"ם (הל' תשובה פ"ו ה"ג) כתב להלכה דאפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין ויכריע שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב וכו', ע"ש. והנה כמה פעמים האדם הוא ככעס! והאם האדם חושב פעם על כעס? כמה פעמים אדם מתגאה וכמה הוא דורש כבוד? מי יודע אם חס ושלום לא הגענו למצב של "הכבדתי את לבו"? סבורים שזה נוגע רק לפרעה, שהוא היה רשע וטפס, ובאמת זו הלכה מפורשת ברמב"ם ונוגעת אלינו ואליה מנין הבטחון שלא כך? מי יודע אם זה שנשאיתי אותו בעל גאווה מלפני שנה ושנתיים, אותו בעל כבוד ובעל כעס, שטא זה מכה "הכבדתי את לבו"? מדוע איננו חושבים על כך ולפחות ננסתפק שטא אנו בכלל זה? מדוע התורה כותבת ומספרת זאת? האם רק כדי לספר שפרעה היה רשע? הרי זה נכתב כדי ללמד אותנו, ויש להתבונן בלימוד זה! והרמב"ם כתב שהוא כאשר יחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים - ומי יודע אם אין מעשינו בכלל!

ג' בשבט תש"מ

קצר רוח - גבול כח הקליטה של האדם

לך אֶל פְּרָעָה בְּקֶרֶךְ הָנָה יֵצֵא הַמִּימָה וְנִצְבָּת לְקִרְאָתוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּאָר (פ"ו פט"ו)

פרשת בשלח

מסקל המעשים

וַיְהִי בִשְׁלַח פְּרָעָה אֶת הָעָם (פ"ג פ"יז)

בפרשת בשלח כתיב (שמות יז יז) "ויהי בשלח פרעה את העם", לאחר שקבל עשר מכות ושלחם, קראה התורה לשילוח כאילו פרעה שלחם, ואיתא במכילתא. הפה שאמר (שמות ה ב) "וגם את ישראל לא אשלח", הוא שאמר "אנכי אשלח אתכם ואת טפכם", מה שגר נטל על כך, (דברים כג ח) "לא תתעב מצרי", [וצ"ע שהרי טעם אחר כתוב שם (דברים כג ח) "כי גר היית בארץ"], הפה שאמר (שמות ה ב) "לא ידעת את ה'?" הוא שאמר (שמות יד כה) "אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים", מה שגר נטלו על כך (ישעי' יט יט) "ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים, ומצבה אצל גבולה סביב" [ויקריבו קרבנות]. הפה שאמר (שמות ה ב) "מי ה' אשר אשמע בקלו" הוא הפה שאמר (שמות ט כז) "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", על כן נתן להם מקום קבורה, שנאמר (שמות ט יב) "נטית ימינך תבלעמו ארץ" [שקבלו זכות קבורה] ע"כ. אנו איננו מבינים מדוע יש לתת שכר על מה שאמר מתוך המכות בעל כרחו ואחר ששעבד את בני ישראל, אבל המשקל של הקביה מדויק בדיוק רב ואפשר לצמצם, ואם ישנה איוו נקודה ומילה של הודאה ודבר טוב, אין העבירה מפסידה את שכר המצוה, על דיבור אחד יש שכר ועל דיבור שני יש גיהנם. כך היא הנהגת ה', כמו שנאמר (דברים לב ד) "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט", "תמים" אינו שם מושאל לשלמות כפי שאצלנו הדבר נחשב שלם גם אם יש בו חסרון מועט, אלא זו תמימות גמורה

והנה הקביה אמר למשה (שמות ז טו-טז) "לך אל פרעה בבקר, הנה יצא המימה, ונצבת לקראתו וכו', ואמרת אליו וכו' שלח את עמי", פרעה יצא ליאור בבוקר, ומביא רש"י (שם ז טו) הנה יצא המימה לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו, עכ"ל, והוא כדברי הנביא (יחזקאל כט ג) "הנני עליך פרעה מלך מצרים וכו' אשר אמר לי יארי ואני עשיתיני", ונתבונן, פרעה משכים בכל בוקר ועושה צרכיו על שפת הנילוס, ולאחר זה נכנס לביתו ויושב על כסאו ומכריז שהוא אלוה, לי יארי (ע"ש ברש"י ורד"ק), היש לך טיטוט גדולה מזו, לומר כך ולרמות את עצמו? והרי כל אחד יושקע עליו.

אלא שכן נמצא בכוחות האדם, תו"ל אמרו (תורת כהנים) בחקתי כו, ומבא ברש"י ויקרא כו טו) שיש רשעים בעולם שיודעים היו את רבונם ומתכוונים למרוד בו, והדבר צריך ביאור, מדובר באדם שיודע את קונו בהכרח מלאה, יודע שהקביה ברא את העולם וברא אותו עצמו גם כן, ואין יתכן שיכין למרוד בו? איך מתחילים לחשוב כך? הרי זה כאחד שנישא על ידי חבריו, ובכל רגע הנושא אותו יכול לעזובו ולהפילו, כמו כן הרי הוא תלוי בהקביה ויודע שהוא נמצא בידו, ובכל רגע יכול להפילו ולהשפילו ולהמיתו, ואין יכול למרוד בו? איך מבינים מצב תמוה זה? אלא שזהו הענין של "קוצר רוח", שיש דברים שהאדם אינו מסוגל לשמוע כלל.

וזה הביאור בענין פרעה, שהקביה אמר (שמות ז א) "כי אני הכבדתי את לבו", שכאשר היו שואלים את פרעה פליאה זו שתמהנו, איך יתכן שתאמר "לי יארי ואני עשיתיני", והרי קודם לכן היית ביאור ועשית צרכיך כדרך שאר בני האדם, אמנם הוא ישמע

את הדברים שנדרב, אך לא יקלט ולא יבין אותם, שמיעתו היא מוגבלת, ויש מדה שאינו מסוגל להבין, הדברים לא יפעלו בו ולא יכנסו בקרבו, כי הם למעלה מגבול כח קיבולו, ואיננו חושב על מה שהוא עושה, וכאילו אין הדברים שייכים אליו.

י' בשבט תשמ"ז

התפילה בישיבה כניכור גדול - קידוש ה'

כִּי בְחֹק יָד הוֹצֵאֲנוּ ד' מִמִּצְרָיִם: (פ"ג פט"ז)

הנה כתב הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות יג טז) ודל, וכוונת רוממות הקול בתפלה וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויורו לא-ל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניך ברויחך אנחנו, ע"ש, כוונת התפלות הן הקידוש ה' שיש בוהו! ולפי זה בודאי יש הבדל עצום אם יש כמה עשרות בחורים שמחפלים או מאות כן ירבו, כמה קידוש ה' יש בוהו! ודברים אלו הם מאותו רמב"ן שאנו לומדים את חידושי על הש"ס, ואם דברים אלו היו מודפסים בחידושי לש"ס היינו נרעשים!

התורה היא חכמה, וזו הצלחת האדם, כל מה שלומדים, כל פסוק אם אינו בשטחיות, כל אחד יודע מהנסינו שבכל פעם שמתבונן הוא יכול להגיע להבנה עמוקה יותר, וזה העיקר, זה רצון הקביה וזה המכוון. קידוש שם שמים הוא מהמצוות הגדולות, וכתב הרמב"ן שזה עיקר כוונת כל התפלות והתקצוצות הציבורי! אנו לומדים בשטחיות ולכן איננו מבינים את שפת התורה.

כ"ג בסיון תשל"ו

בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד, ויצעקו בני ישראל אל ה', ואחר כך נאמר (שם יד טו-יז) "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרים את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו, ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם, ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו, וידעו מצרים כי אני ה'!" מבואר שהמטרה של קריעת ים סוף היתה שהמצרים יידעו! והוא כמו שכתב "האבן עזרא" "וידעו מצרים" - הנשארים (במצרים), ובהכרח בפרעה שהוא בעצמו יטבע עם רכבו ופרשיו, [אלו שיטבעו] ע"כ. וכמבואר שהיו שירדו במצולות כמו אבן, וכעופרת, וכקש, שכל אחד טבע במדרגה אחרת לפי רשעותו, ובאותו רגע קודם שטבעו ומתו הכירו וידעו את יד ה', זו היתה התכלית, שהם יכירו את ה' באותו רגע - לרגע אחד! רואים מזה מה ה' דורש מבני אדם - ידיעת ה' לידע את ה'!

ועוד רואים מזה את החשיבות והיקרות של רגע אחד של אדם! אף שהולך וטובע, אבל אם רגע אחד לפני מותו הוא מכיר ויודע את ה', זו המטרה וזו כוונת ה', כי חביב אדם בצלם אלקים, כמו שכתוב (בראשית א כו) "בצלמנו כדמותנו!" אין לנו מושג מה הפשט "בצלמנו כדמותנו"! כפי שהרכנו של עולם בלי זמן ובלי גבול ולא שייך לשער מהו רגע ומה יש בו, אבל מבינים שהוא מבט בו מסוף העולם ועד סופו, ובשיעור של משה ורגע כמימרא הוא מקיף ומחיה את כל העולם בטובו, כדוגמת זה רגע של אדם כולל בלי סוף!

והנה נתבונן האם אצלנו חסרה רק חשיבות לרגע

בלי שום חסרון, ואם פרעה אמר איוו מילה טובה שה' הצדיק - יש שכר על כך! ולמרות שעשה זאת מתוך אוגוס המכות, יש גמול לכל דבר קטן בדרכי ה'.

כ"ד בשבט תשל"ו

יש שכר על כל מדה קטנה של טוב

ומצינו דוגמא ביציאת מצרים דכתיב (שמות יג יז) "ויהי בשלח פרעה", וקשה וכו' פרעה שלחם, הרי הקביה הכהו עד ששלחם בעל כרחו, ומכל מקום התורה אומרת שהוא שלחם, ובמדרש (ילקוט בשלח רכו) אמרו הפה שאמר (שמות ה ב) "גם את ישראל לא אשלח" הוא הפה שאמר (שם ט כד) "אנכי אשלח", וביאורו, שאף שבאמת המכות גרמו שישלח וגורשו ממצרים בעל כרחו של פרעה, אך היתה מדה מסוימת של שילוח מצד פרעה, אלא שאנו איננו יכולים למדוד כמה הוא שיעורו של החלק הטוב מתוך אלפי החלקים של הרע.

י"ז בשבט תש"מ

רגע של הכרה בה'

וּפְרָעָה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם (פ"ד פ"י)

וביותר רואים דבר גורא: כאשר בני ישראל עמדו לפני ים סוף כתוב (שמות יד י) "ופרעה הקריב וישאו

אחד? הרי שעות הולכות לאיבוד! גם ימים וחדשים הולכים אצלנו לאיבוד! וכאן רואים מהו רגע שאפשר לדע את זה!

ח' בשבט תשמ"ב

לימוד האמונה וקבלת המסורת

שְׁמַעו עֲמִים יִרְגְּזוּן חֵיל אֶחָז יִשְׁבִּי פְלֶשֶׁת: אֶזְנְבְּהוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם אֵילִי מוֹאֵב יֶאֱחֹזוּ רִצְדָּה נְמַגּוּ כָל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: (פס"ו פ"ד-ט"ו)

הנה כשיצאו בני ישראל ממצרים, נקרא להם הים ועברו בתוכו ביבשה, ואמרו חז"ל (ש"ר כא ו) שכל המים שהיו בכל המעיינות ובבורות ובכל מקום בעולם נבקעו, שנאמר (שמות יד כא) "ויבקעו המים", ע"ש. אפילו מים שבכר נבקעו, וכל העולם ראה מחזה נפלא זה, ולא היה כמעשה נחבא ונסתר, מלויני איש ראו, ואיך יכולים לבא

ולהכחיש? וכתיב (שמות טו יד-טו) "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז ישיבי פלשת, או נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, נמגו כל ישיבי כנען", כל העולם חרד והתפעל, והאם אפשר לומר שלא כן היה? הרי זו חוצפה לומר שהוא שקר! ובמעמד הר סיני שכל העולם דמם כמבואר בחז"ל (ש"ר כט ט) ציפור לא צוה, עוף לא פרח שור לא געה וכו'. גם בעלי החיים דממו, סוס לא צנף וחמור לא נער, האם יכול לבא היום אדם פשוט ולהכחיש? וכי גדולים יותר יכולים להכחיש? וכי אדם כזה חושב על מה שהוא מדבר? פסוקים אלו נאמרו בכל הדורות, וכי יתכן לומר שהרמב"ם שיקר בדבריו? או הראב"ד, הרי"ף? וכי התנאים אמרו שקר? דוד המלך? כל הדורות שיקרו?

י"ג בחשוון תשמ"ט

הקב"ה מביד את טורט המעטים וסיבתם ויסע משה את ישראל מים סוף (פס"ו פכ"ב)

הנה בקריעת ים סוף כתוב (שמות טו כב) "ויסע משה את בני ישראל מים סוף", ופירש רש"י שהסיעם בעל כרחם, שלא רצו לעזוב את ביות הים, וכאן כתוב "ויסעו מהר ה'" מרצונם, ואמנם כתיב (במדבר ט כ)

בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

ביום הזה באו מדבר סיני: (פ"ט פ"א)

כתיב (דברים ו ו) "אשר אנכי מצוך היום", ועוד כתיב (דברים כו טז) "היום הזה ה' אלקיך מצוך וגו', ומובא ברש"י שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים. וכן כתיב (שמות יא א) "ביום הזה באו מדבר סיני" ופרש"י ביום הזה וכו' שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו. ונראה לבאר בזה שהרי התורה "ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים", יש בה עומק רב, ובכל יום צריך להעמיק יותר ויותר, וזה הכוונה באמרו כחדשים, וכמובא על רבי סעדיה גאון שכל יום ויום עשה תשובה על מה שאתמול לא השיג את השיג היום בהכרה בה ובתורתה. כל יום זה דבר חדש ומגיע בו להכרה עמוקה יותר, וכך זה גם בהבנת התורה, צריך לחדש תמיד, כשם שהאכילה הקודמת אינה מועילה. בכל יום יהיו בעיניך כחדשים - כפשוטו, כי בכל יום צריך חיזוק חדש, וללמוד שוב, ואין לתמוה על כך, כפי שאין תמהים על שהאדם שאכל נעשה רעב לאחר זמן.

י"ב בשבט תשל"ד

ההכנה לקבלת התורה היא הכנה לכללות התורה

"על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", ואם כן היה ציווי לנסוע, אלא ששם כתוב "ויסע" בעל כרחם, וכאן "ויסעו", שהלכו ברצון מהר ה', אמרו שמא יוסיף לנו מצוות, וירדה תורה לסוף דעתם וידעה שהיה זה מתוך רצון לברות, כי הקב"ה יודע מחשבות, ולא רק את המחשבות אלא גם את יצרי מעללי איש, כיצד נוצרת המחשבה. מעשי האדם נובעים מסיבות שגורמות לו שיעשה, והקב"ה יודע את הנקודה הראשונה שהביאה את הסיבות עד למעשה עצמו, וידע שבעומק לבם חששו מריבוי מצוות ומכאן זה היה "ויסעו" כתינוק הבורח מבית הספר. (עין "אור הצפון" ח"א עמ' רג, ח"ג עמ' לד, "ראור יהל" פ' בהעלתך").

כ"ג בסיון תשל"ו

התורה מדקדקת טינהו כהתן שם שם לו חק ומשפט ושם נקוהו: (פס"ו פכ"ה)

הנה בפרשת בשלח, כאשר בני ישראל התלוננו במרה כתיב (שמות טו כד-כה) "וילנו העם על משה לאמר מה נשתה, ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו", ופרש"י שנתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופורה אדומה ודינין. אך הרמב"ן פירש על דרך הפשט, כאשר החלו לבא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין מים, שם להם במחיתם וצרכיהם מנהגים אשר יתנהו בהם עד בואם אל ארץ נושבת [היינו איד לנהוג במדבר כשיצמאו, שלא יתלוננו אלא יבקשו ויתפללו], כי המנהג יקרא חק וכו' ויקרא משפט בהיותו משוער כהוגן וכו', או שייסרם בחוקי המדבר לסבול הרעב והצמא לקרוא בהם אל ה' לא דרך תלונה, ומשפטים שיהיו בהם, לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בצצת חוקנים, והצנע לכת באהליהם בענין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר וכו', עכ"ל.

חוק ומשפט כזה שייך גם לדורות, הנהגות האדם הן גופי הלכות ולדורות, וזה שנאמר "שם שם לו חק ומשפט", ולמעשה לא שמים לב, עושים בלי מחשבה, כך הוא בדור הזה, ויש עוד דברים גדולים וחמורים יותר, וכפי שרואים איד התורה מעמידה את האדם ומה היא דורשת ממנו, הרי לא רק שעליו להזהר

פרשת יתרו

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: (פ"ט פ"א)

מצינו מפורש בתורה את ענין ההכנה לקבלת התורה. הקב"ה אמר למשה רבינו (שמות יט) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וכו' והייתם לי סגולה" וגו', ועם ישראל השיבו "כל אשר דבר ה' נעשה", והקב"ה אמר "הנה אנכי בא אליך כעב הענן בעבור ישמע העם כדברי עמך", וכתיב "ויגד משה את דברי העם אל ה'", שהגיעו לדרגה גבוהה עד שאמרו רצוננו לראות את מלכנו, כמובא ברש"י (שם יט ט) שבקשו שהקב"ה ידבר עמם בעצמו ולא על ידי משה, ואז אמר לו הקב"ה "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם, והיו נכונים ליום השלישי וכו' והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר וגע בקצוהו" וגו'.

ובשעת מות תורה נאמר (שם יט טז) "ויהי ביום השלישי בבית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חוק מאד, ויחיד כל העם אשר במחנה", וכתיב "ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות", ומשה רבינו טען ואמר "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני, כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את הוה וקדשתו", שכבר הקב"ה התרה בהם ונאסר להם לעלות. אך הקב"ה ענהו "לך רד", ופירש רש"י - והעד בהם שנית, שמזדוין את האדם קודם מעשה, וחזוין ומזדוין אותו בשעת מעשה, ע"כ. היה כאן ענין מיוחד של הכנה, כי ההכנה לקבלת התורה אינה הכנה

מעבירות ממש, אלא שאף המעשה הטוב שעושה יהיה שלם בלי חסרון, ושם עלולים להיות נגיעות, ועליהם התורה הזהירה "עקב תשמעון" שלא להיות דש בעקביו, ואילו על עשיית עבירה ודבר חמור לא היה צד שיכלל בדש בעקביו.

וזה הלימוד שהיה במרה, דכתיב (שמות טו כה) "שם שם לו חק ומשפט", בני ישראל היו במדבר, מקום שבו רעבים וצמאים ועלולים לדרוס זה את זה, והשי"ת הקדים ולימד לאהוב זה את זה, לנהוג בהצנע לכת ודרך ארץ עם הנשים והילדים, והתנהג של שלום, כמו שכתב הרמב"ן שיהנו בשלום עם הבאים במחנה, כגון תגרי נכרים שעברו וקנו מהם מזון. זהו חוק ומשפט, אתם הולכים עם עמוד אש וענן, ועלולים להחשיב את עצמכם מעל כולם ולולול בהם, והתורה מלמדת לנהוג בדרך ארץ עם כולם, וכל זה חסר אצלנו.

י"ד בשבט תשמ"א

שנאמר בתורה לטון חסרון - יש בו חסם עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורת: (פס"ז פכ"ח)

גם הפגם הזעיר ביותר הוא פגם, ואינו בטל במעשים הטובים הגדולים ביותר! משה רבינו שאחר לצוות על השבת, מביא רש"י (שמות טו כב) כשהקב"ה אמר (שם טז כח) "עד אנה מאנתם" לא הוציאנו מן הכלל במיאון וכן כאשר הקב"ה אמר למשה רבינו להלחם בעמלק ומשה שלח את יהושע, נעשו ידיו כבדים, כדפרש"י (שמות יז יא) בשביל שנתעצל במצוה ומינה אחר תחתיו נתיקרו ידיו, אף שלכאורה לא חטא ולא עבר בזה את דבר ה', ומסתמא היה לו חשבון בזה, אבל זה פגם! ואם נאמר בתורה לשון המורה על חסרון, בודאי יש לזה רושם, כל צד של מעלה בצד הטוב נשאר קיים, וכל צד פגם ברעו ובמצוה הכי גדולה אם יש פגם הוא עושה כחם ואינו בטל, נשם בגשם כחלב בבשר יכול להתבטל, אבל רוחניות נשארת!

ולכן האדם צריך להתבונן ולהבין שאין "דבר קטן", וזה הפשט בלשון "מצוה קלה" שמוכרז כנמרא. שגם דבר קטן נשאר! הוא אינו נמחק! אין עבירה מפסידה את שכר המצוה, ולכן כמה צריך האדם להתחשב בכל פעולה שלו.

י"ט בשבט תשל"ו

למצוה פרטית אלא לכללות התורה, וצריך לכך הכנה מיוחדת.

ט' בסיון תשמ"ב

עיקר נסיון האדם הוא בסייגים

והגבלת את העם סביב לאמר השקמו לכם עלות בהר וגע בקצוהו כל הגע בקהר מות יומת: (פ"ט פ"ב)

בתורה מוצאים הרבה עניני סייגים, גדרים, ושמירה, כמו שנאמר (שמות יט יב) "השמרו לכם" וכו', וכן (דברים ו ו, טו) "ושמרתם" וכו' "ונשמרתם" וכו'. שמירה עניינה הוא עשיית גדר סביב כדי שלא לגעת באיסור, והם דברים שאינם מצוה וחובו, אלא זו מעלה חשובה לפני השי"ת להנהיג גדרים כדי שלא לבא לידי איסור, ובהו הנסיון רב, כיון שההוראת היתר חזקה מאד, והתורה מלמדת שאצל כל אדם הנסיון נמצא בגדרים אלו, כי כל מי שהוא בכלל שומרי תורה ומצוות אינו נכשל מיד באיסור, אלא בדרך כלל המכשולים הם בסייגים שסביב האיסור, שכיון שאינו האיסור עצמו ישנה הוראת היתר.

א' מנחם אב תשמ"ו

באור הפרשה

פרשת וארא

הדומם הוא רש"ה

ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטק וגטה ידך על מימי מצרים...[ז]
[ט]

וביאר רש"י מפני מה לא הכה משה על היאור, לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו. וכן במכת כינים מבואר שלא משה הכה את החול לפי שקיבל טובה מהעפר שהרי הטמין את המצרי שהרג בעפר.

ולכאורה דבר זה צריך ביאור מה שייך לומר על דומם שעשה לי משהו ושיהיה לי דרך ארץ כלפי דומם, [הלא לכאורה ח"ו נראה הדבר כאבזרייתו דעבודה זרה להתייחס בכבוד לדומם]. התיידין הוא שאין שום דבר בעולם שאינו נברא מחמת ציווי התורה, מבלעדי ציווי

מתוך הספר הנפלא 'מראש אמנה'
לדבנ הגדול זצ"ל
ז"ל ע"י נבדו הרה"ג רבי יטשכר ברגמן שליט"א
ממ"ל ספרי רבנו הגדול זצ"ל

התורה אין דומם בעולם: אין עוד מלבדו: רק שכן צותה תורה. וא"כ הדומם אינו מושג בפני עצמו אלא הוא חלק מדבר ה'.

הקב"ה נקרא מקום כי הוא מקומו של עולם, בלעדיו אין דבר בעולם: אין שמש, אין אדמה, אין דבר כלל! וזו לא פילוסופיה או חכמה, זו המציאות! גם הדומם הוא רצון ה', הוא צווי ה'.

גם להלכה מובא ענין זה של הכרת הטוב לדומם: וכן מובא בשיטה מקובצת [בבא קמא צב ב ד"ה וכתב

תלמיד אחד] על מאמר הגמרא בור ששתית ממנו מים אל תשליך בו אבן. מעשה שהר"ף חלה ורחץ במרחץ של אדם אחד ונתנה ממנו, ואחר זמן התגלגל שאותו אדם ירד מנכסיו ונהיה בעל חובות גדולים עד שהיה מוכרח למכור אותו המרחץ ולשום אותו לבעלי חובותיה, ובא הדבר לפני הר"ף ואמר "לא אורה במרחץ זה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתיחד בו לפי שנתהניתי ממנו".

והרי זה דומם?

אמנם הר"ף ידע שאין מושג של דומם מצד עצמו - אסור לומר כן, אלא שדומם זהו דבר ה', כיון שאין שום דבר בעולם מלבדו.

(מתוך שיחה בישיבת פוניב' - ס' נצבים תשל"ח)

פרשת בא

ים סוף בחרבה, קטפו פירות מהעצים שצמחו בתוך הים, וראו איך כל חיל מצרים רודף אחריהם וטובע בים, ולא רק בני ישראל השתתפו וראו את קריעת ים סוף, אלא העולם כולו הודעו מהמאורע, וכדברי הכתוב בשירת הים: "או נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען!"

והציבור הגדול והעצום הזה, התייצב בתחתית הר סיני, ראה את התגלותו של הקב"ה, קיבל את התורה, ושמע את דבר ה' הכתוב בתורה: ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אליו התורה הזאת, שנכתבה וגמסרה מספר שבועות אחרי יציאת מצרים, מועברת אלינו דור אחר דור, ללא שינוי, על כל אותיותיה ותגיה, והתורה הזאת מעידה שהקב"ה פונה אל עם ישראל ואומר להם: אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים! והיינו, כולכם הייתם ביציאת מצרים, ועתה אתם מקבלים את התורה, ומכאן ואילך מעבירים אותה מדור לדור.

ומי שמתבונן בדברים אלו, וחי את משמעותם, ומקבל את התורה כפי שהיא מועברת אלינו מאב לבן, בעיניו יציאת מצרים היא ענין כה ברור עד שהוא חש בעצמו כאילו הוא משתתף ורואה בעיניו את המתרחש!

(מתוך שיחה בישיבת פוניב' - י' שבט תשמ"ג)

אביו, חשוב לו להבין דרכי האב ולהתהלך בדרכיו, אם כן זהו אכן דור של "בנים", ועל כך ויקוד העם וישתחו - וכפי שמביא רש"י "על בשורת הבנים".

(מתוך "זורח השמש")

כיצד יוכל אדם לחוש כאילו הוא בנצמנו יצא ממצרים ואמרת אליו - בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים [ג' יד]

המשנה במסכת פסחים [פרק י' משנה ה'] אומרת, וכן אנו אומרים בהגדה של פסח, שחייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

אין זו מליצה בעלמא כי אם חיוב למעשה, ואם כן, צריך לרדת כיצד יכולים להגיע לכלל הרגשה שכזאת - כאילו אנו עצמנו יצאנו ממצרים?

והאמת היא, שצמם מעט התבוננות, יכולים להגיע לכלל מצב שהאמונה ביציאת מצרים אינה בגדר ידיעה בלבד אלא תהיה היא ראייה חושית, שהרי יציאת מצרים הייתה מאורע שהשתתפו בו קרוב לשני מיליון נפשות [ששים ריבוא אנשים בגילאים עשרים עד ששים, וכמספר הזה נשים, ובנוסף צעירים מגיל עשרים ומבוגרים מגיל ששים], כל המשתתפים ביציאת מצרים הגיעו מרעמסס סוכותה, מהלך 120 מיל על כנפי נשרים בלילה אחד. כולם גם עברו בתוך

הגשמיש והאמיתית של "בן" והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם... ויקוד העם וישתחו [יב כו-כו]

ומפרש רש"י על מה ויקוד העם וישתחו, "על בשורת הגאולה ועל בשורת הבנים" - שיהיו להם.

וקשה, אכן בשורת הגאולה היא בשורה גדולה, שהרי כמה צרות וסבל סבלו במצרים וענוי השעבוד, ועל כן מובן שצריכים על בשורה כזו ליקוד ולהשתחוות, אמנם על "בשורת הבנים" מה היה להם כ"כ לשמחה, והלא אין לך דור שנתברך בבנים כדור יוצאי מצרים שהיו יולדות ששה בכרס אחד, וא"כ מה היא בשורת הבנים שעליה נאמר ויקוד העם וישתחו.

ואפשר לבאר, שהנה כשאנו מתבוננים בדורנו זה אין אנו רואים אבא שמוליד בן, אלא אנו רואים אבא שמוליד אבא, הוא מוליד אדם עצמאי החי וגדל לו בתא נפרד, עורך מחשבות לעצמו ומגיע למסקנות משלו, לא את האב מעניין מה עושה בנו ולא את הבן מעניין מה עושה אביו, התא המשתתף נהרס, האב מהגדס והבן עורך דין, כל אחד יכול להצביע למפלגה שונה, אין כפייה, וכפי שאומרים העולם הם נפגשים בשמחות.

אמנם, התורה אומרת "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם", דהיינו שהבן מתעניין במנהגי

פרשת בשלח

למדים אנו מדברי הרמב"ן האלו, עד כמה הקפידה התורה על מידות טובות והנהגות דרך ארץ, שעוד לפני קבלת התורה הדריכם הקב"ה בהנהגות הבית וביחסים טובים עם תגרי אומות העולם הבאים למכור להם סחורות.

ועוד למדים אנו מכאן, כי גם בשעה שהולכים כשעמוד הענן הולך לפנינו יומם, וגמציאם במדרגה גבוהה של צעידה מיציאת מצרים לקראת מתן תורה, גם אז חייבים לשים לב לאותם פרטים "קטנים" הנוגעים להתנהגות בין אדם לחבירו, או צורת ההנהגה עם תגר נכרי הבא למכור להם סחורה.

יסוד הדברים הוא, כי המדרגות הגבוהות בנויות על מעשים "קטנים", ומעשים קטנים אלו אינם רק בתחום של מצוות מפורשות ואיסורים מבוארים, כי אם גם בתחום של הנהגה הוגנת של בין אדם לחבירו, ובין איש לאשתו, וכל הנהגת הבית. אפילו "להתנהג בעצת הזקנים" היא הנהגה הנדרשת על פי התורה, ואפילו בעניינים שאינם דברי הלכה, משום שזוהי הנהגת דרך ארץ נאותה. והנהגת דרך ארץ נדרשת מהאדם השואף להגיע לשלימות. כי אין שלימות וגדלות בתורה ובידיעה מבלי שלימות בהנהגת דרך ארץ.

(מתוך שיחה בישיבת פוניב' - י' שבט תשמ"ה)

מתעלמים מהזכות הזאת.

ולכן, על אף שפרעה הכביר את לבו, כפי המתואר בתורה, לא שללה ממנו התורה את דברי השבח על כמה הפסיעות שצעד ללוותם, והשילוח נקרא על שמו: "ויהי בשלח פרעה" מכאן עלינו להגיע למסקנה בבואנו לשפוט בני אדם על פי מעשיהם. עלינו לראות את כל הצדדים ואת כל הפרטים, ויתכן שאם אנו מתעלמים מנקודות חיוביות פעוטות של האדם שאנו פוגעים בו, בראותנו רק את מעשיו השליליים, אנו עתידים ליתן על כך את הדין.

(מתוך שיחה בישיבת פוניב' - כט שבט תשל"ח)

הנהגות העם היהודי, נקבעו בדרכו של עם ישראל עוד לפני מתן תורה

שם שם לו חוק ומשפט, ושם נסוהו [טו כה] מבאר הרמב"ן שאין הכוונה למצוות, כי המצוות כולם ניתנו רק לאחר מכן, בסיני, אלא שהדריכם בהנהגות: לאהוב איש את רעהו, להתנהג בעצת הזקנים, להצניע לכת באהליהם בענין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דברי:

מדוע חייבים אנו חברת הטוב לעם המצרי על ידו? בני ישראל ממצרים

ויהי בשלח פרעה [ג' יז]

איתא במדרש [ילקוט רמז רכו]: אין "שילוח" אלא לווי, שליוה פרעה את עם ישראל בשלחו אותם ממצרים. ומה שכתב נטל פרעה על שליוה אותם: שנאמר בתורה "לא תתעב מצרי"!

דברי המדרש צריכים ביאור רב: וכי פרעה רצה בכלל לשלחם? והרי רק לאחר שקיבל את עשרת המכות הוא גירשם מארצו! המדרש עצמו שואל: הרי בלעם אומר "אל מוציאים ממצרים", ולא פרעה הוציאם, ואין נאמר "בשלח פרעה את העם"? ומתוך המדרש, שעשה להם לווי כאברהם, שלוח את אורחיו, ועל כך נטל שחר.

ביאור הדברים הוא: אף על פי שפרעה נאלץ לגרשם בעל כרחו, אך מכיון שיחד עם זאת הוא ליווה אותם מעט בדרכם לחופשי, אין להתעלם מאותו מעשה טוב של ליווי: מכאן רואים אנו עד כמה מוקדקים בדינו של האדם על כל פרט, וכפי שאמרו חז"ל [שבת לב א:]: "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף", ואפילו באותו מלאך יש תשע מאות תשעים ותשע צדדים לחובה, ורק צד אחד ליכות - "להגיד לאדם יושרו! שאין

שורק "רצני" מול אמת מוחשית וישמע יתרו [יח א]

רש"י מביא את דברי חז"ל: מה שמועה שמע יתרו ובא קריעת ים סוף!

והנה, בקריעת ים סוף נאמר: שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו של יושבי כנען. ומכל אלו לא בא אף אחד חוץ מאשר יתרו...!

ביאור הענין הוא שכל השומעים שמיעתם היתה שמיעת האזן בלבד ורק אצל יתרו הגיעה השמועה אל תוככי הנפש!

המסילת ישרים [בפרק ב'] מבאר שיש באדם שני סוגי עוורון - טבעי ורצוני:

העורר - בטבעו אינו רואה מכיוון שניטל ממנו מאור עיניו. אך יש אדם הרואה בעיניו, אולם יש לו עוורון רצוני המונע ממנו לראות כיצד הדברים מתייחסים אליו. לדוגמא: מי שרואה את הבריאה הרי הוא רואה בעיניו את גודל החכמה ואת עוצמת ההתבונה של הבורא יתברך. את האפשרות לראיה הזאת יש לכל בני אנוש בעולם, אך לרובם יש עוורון רצוני המונע מהם לראות נכוחה את העובדה הניצבת גלוייה וברורה לנגד עיניהם.

על אותו מחסום רצוני המונע מלראות ומלשמוע אמר שלמה המלך [משלי כו כב]: אם תכתוש את האויל במכתש - לא תסור ממנו אוילתו. כי גם אם יעמוד האויל בתוך המכתש, ויחוש במכות הניחוחות אליו, הוא לא יבין שמתכוונים להכות אותו, אלא ימצא הסברים אחרים לפשר המכות, ובלבד שלא יצטרך לשנות את דרכו.

דוגמא מעשית לחוסר ההבנה למתרחש מול עיניו היא ההסבר שניתן למלחמות האחרונות שעברו עלינו. במקום ליחס אותן למצב הרוחני היורד הברור,

שעליו נאמר בתורתנו בפרשת בחוקותי במפורש: "ואם לא תשמעו לי..." באים ו"קובעים" על פי רמזים, לכאורה, בתורת הנסתר - שהמלחמות האלו הן צעד אחרון לביאת המשיח, ובהן מסתיימת תקופת עקבתא דמשיחא. וכי הגאולה אינה תלויה יותר בתשובה ובתיקון מעשינו...

והרי זהו עוורון רצוני - מול האמת, הנראית במוחשו (מתוך שיחה בפני מחנכים)

למה קבע הקב"ה טאקן האדם יכול לנצח את יצרו הרע בעצמו

ומשה עלה אל האלקים [יט ג]

איתא במדרש רבה [יתרו, פרשה כח]: "עלית למרום - שבית שבי" [תהלים סח ח]. מהו "עלית"? - נתעלית, נתגששת עם המלאכים של מעלה: "שבית שבי" - יכול מפני ששבה אותה, נטלה חנינה: תלמוד לומר: "לקחת מתנות באדם" - בלקחה נתנה לו! יכול יהא חייב לו דמים: תלמוד לומר: "מתנות באדם" - במתנה ניתנה לו!

דברי הפסוק ודברי המדרש צריכים ביאור: שהרי שבי, לקחה ומתנה הם מושגים שונים, ואין יתיקיימו שלשתן ביחד: ועיין בספר "בית הלוי" בפרשה זאת, מה שביאר.

ויש להוסיף ולבאר ביתר הרחבה, שהכתוב בא להורות לנו כי אי אפשר לזכות בכרתה של תורה בלי לערוך מלחמה נגד יצר הרע: ולא רק על כרתה של תורה חייב האדם לצאת למאבק, אלא גם כדי לזכות במעלה ורחינה כל שהיא מוכרח האדם לערוך מלחמה.

וכן אמרו חז"ל [קידושין דף ל]: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ולאמלא הקביה עוורו אינו יכול לו! בלי עזר ה' במלחמה נגד היצר אי אפשר לנצח. ועזר ה' יבוא

לאדם רק אחרי שהאדם יעשה את כל מה שמוטל עליו לעשות, עד היכן שידו מגעת. [כי אם לא יעשה האדם את כל שביכולתו לעשות ויבקש סייעתא דשמיא יהיה דינו כאותה הלכה הנאמרת בפריקה וטעינה, שאם בעל המטען מתיישב ואומר לחברו "הואיל ועליך המצוה לפרוק - פרוק", פטור חברו מלפרוק. כי חיוב העזרה הוא רק למי שאינו יכול לעשות בעצמו, ולא למי שמתחמק ומבקש עזרה מאחרים:]

ויש להבין - למה באמת עשה ה' ככה, שרק בעזר ה' האדם יכול האדם להתגבר על יצר הרע? והרי תכלית הבריאה היא שהאדם בעצמו יעשה וינצח, כי מה שר מניע לו לאדם כשהקביה הוא העוזר לו לנצח את היצר הרע?

והביאור בדבר הוא: כך הוא רצון ה', שבמלחמת הנסינות המתמדת, המתמשכת לאורך כל חיי האדם, לא יהיה לו לאדם נצחון מוחלט וסופי על היצר הרע. כי רצון ה' הוא שכל החיים של האדם יהיו מערכת מתמשכת של נסיונות, וגם אם יעמוד האדם בנסיון אחד ויצליח להתגבר על יצרו הרע - יהיה נכון לו בהמשך הדרך נסיון נוסף.

וכל זה לטובתו ולאשרו של האדם, וככל שעומד האדם בנסיון ועולה בדרגה - מתגבר עליו יצרו ומעמידו בנסיונות קשים וחמורים יותר, וכל הגדול מחבירו - יצרו גדול יותר.

ולכן, קבע הבורא יתברך, שלעולם לא ינצח האדם בעצמו את יצר הרע אלא רק בסיועו של הקב"ה. כי אילו היה הקב"ה מאפשר לאדם לנצחו בעצמו, היה נצחונו של האדם נצחון מוחלט וסופי, בלי שתהיה ליצר הרע תקומה לשוב ולתקופו, ואז היה נמנע מהאדם להמשיך את התקדמותו על ידי עמידה בנסיון במסלול החיים.

(מתוך ההקדמה לאבי עזרי מדע - אהבה - זמנים)

באור העניין

ניסח ברכת השחיטה בפסח וקדשים, ושליחות בשחיטת הרב מרדכי בלשן

כשחיתת המשלח עצמו, ומש"ה מה שהוא שוחט בשביל המשלח - כשר, ושל המשלח עצמו - פסול.

אך העיר ע"ז רבינו זצ"ל, דהא בגמ' הונא בריה דרב יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו, דאי ס"ד שלוחי דידן נינהו, מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו מצי עבדי עיי"ש, ולכאורה יש לומר דכל מה דאמרינן גבי פסח וקדשים דלא סגי דלאו איהו שחית, זה רק להצד דהני כהני שלוחי דידן הוו, אבל אי שלוחי דרחמנא א"כ בע"כ מהני שחיתן - אף דלאו איהו שחית.

וצריך לבאר, דאפי' אי כהני שלוחי דרחמנא נינהו, אבל מ"מ זה ודאי דבעינן דעת בעלים שלא יעכבו, כמו שמבואר בגמ' נדרים [לה, ב'] דא"ר יצחק הכל צריכין דעת בעלים, וילפינן כן בהדיא מהפס' דכתיב 'לרצוני' שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ואמנם שכבר נגע בה הר"ן [שם ד"ה אלא] דממה שאמר ר"י הכל צריכין דעת - ליכא למיפשט שלוחי דידן נינהו, דאכתי איכא למימר דרחמנא שוינהו לכהני שלוחין רק כל היכא דאיכא דעת בעלים עיי"ש, אך דעת הרשב"א מבוארת שם להדיא, דאפי' אי כהני שלוחי דרחמנא אבל מ"מ גם שליחות הבעלים מעכבת בקרבן ואם נשחט שלא בשליחות בעלים - הרי הוא כנוחר ופסול, ומש"ה א"ש דבעינן לברך בלשון ציווי.

אך הוסיף רבינו זצ"ל, דכ"ז נסתר ממה שפסק הרמב"ם [פ"ב מהל' נזירות ה"ב] שמופלא הסמוך לאיש מביא קרבן נזיר גם כשלא הביא ב' שערות, ואף שאין לו שליחות דקטן הוא, ומוכרח שדין שליחות בקרבנות הוא למצוה בעלמא ולא לעיכובא כלל, ודלא כמשמעות הגמ' פסחים הנ"ל. וביותר מבואר בד' התוס' קדושין [כג, ב'] דאי כהני שלוחי דרחמנא נינהו - כשר אף כשהקריב הכהן שלא מדעת הבעלים, ובאמת צ"ע דהא אר"י הכל צריכין דעת בעלים, ואכמ"ל בזה.

ויש שרצו להוכיח מהדין דעכו"ם יכולין להביא קרבן ואפי' דאין

שמות יב, ה' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, וברש"י, וכי כולן שוחטין אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו, וזהו המקור לשליחות מה"ת כדגרסינן בגמ' קדושין [מא,

קרח - מנין ששלוחו של אדם כמותו, שנאמר: ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, וכי כל הקהל כולן שוחטין - והלא אינו שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

והנה נחלקו אמוראים בפסחים ד"ז ב' בכל המצוות אם מברכין ב'ל' או ב'על', ומבואר בגמ' שם דכל היכא שהוא עצמו מצווה לקיים מצוה זו מברך ב'ל' ומה"ט האב מברך על מילת בנו 'אקב"ו למול את הבן, אבל היכא שאין המצוה מוטלת עליו דוקא - מברך ב'על' ומה"ט מוהל ששל בן של אחר ס"ד שמברך 'אקב"ו על המילה, ושם מקשה הש"ס ממה שמברכין 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה', ומתוך דאם ה' מברך 'לשחוט' ה' משמע שדווקא הוא נצטוו לשחוט ולא ע"י אדם אחר, ומקשה ע"ז פסח וקדשים מאי איכא למימר - ומסיק אין הכי נמי ע"כ, ופירש"י פסח וקדשים הבעלים נצטוו דכתיב 'וסמך ידו' ושחט עכ"ל, ומבואר לפי דעת רב פפי משמ"י דרבה דמה"ט גבי פסח וקדשים כששוחטים הבעלים בעי לברוכי 'אקב"ו לשחוט את הפסח והקדשים' כיון דנצטוו הם עצמם בשחיטה זו ולענין מצוה זו לא סגי דלאו איהו שחית.

ולפ"ז בע"כ צ"ל דכן הוא גם כשעושין שליח לשחיטה זו - ויכול השליח [או המשלח] לברך על השחיטה 'לשחוט', דשחיטת השליח הוא כמו ששחטו הבעלים עצמם, וכמו דמבואר בגמ' קדושין שם [מקודם] דמהפס' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל' ילפינן להא דתנן [פסחים צא, ב] חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו, והלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו, אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו והם אוכלים ושוחטים עמו וכו', ומבואר דכיון שעשאוהו שליח לשחוט עליהם ושלוחו של אדם כמותו, אי"כ הוא שחיתו ממש

מוסריו של רבינו זצ"ל
י. בן אמיטי

קצר רוח

"וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצרו רוח ומעבדה קשה וגו' וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים" (שמות ו, ט-יב)

"תני רבי ישמעאל זה אחד מעשרה קלים וחמורין שכתובים בתורה, וכו' הן בני ישראל לא שמעו אלי, וקל וחמור ואיך ישמעני פרעה" (בראשית רבה צב, ז)

פסוקי התורה נראים כסותרים זה את זה ויש לדקדק בהם היטב. התורה מעידה שהסיבה שבני ישראל לא שמעו לדברי משה שבא לבשר להם את בשורת הגאולה היא: 'מקצר רוח ומעבדה קשה' - מטורח העבודה; מהו אם כן הקל וחומר 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה' הרי המלך פרעה לא היה טרוד בעבודה קשה בחומר ובבלבנים?

ועוד קשה למתבונן מהו שאמר 'הן בני ישראל לא שמעו אלי' שמשמע שבני ישראל לא שמעו ולא האמינו, הרי הדברים מנוגדים לנאמר לעיל (שמות ד, לא) 'ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענינם ויקדו וישתחוו'?

להלן נאמר: (שמות ז, טו-טז) 'לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו וגו' ואמרת אליו וגו' שלח את עמי ורבותיו וז"ל דרשו (תנחומא וארא סימן יד): "למה היה יוצא המימה? לפי שהיה אותו קשה משתבח ואומר שהוא אלוה ואינו יוצא לנקבו, לפיכך היה יוצא המימה בהשקפה, שלא יראהו בני אדם שעומד בקלון".

מקור הדברים הוא מדברי הנביא "הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יארי אשר אמר לי יארי ואני עשיתי" (יחזקאל כט, ג).

נתבונן נא, פרעה משכים בכל בוקר יוצא לנילוס ועושה שם את צרכיו, ולאחר מכן הוא נכנס לביתו, מתיישב על כסאו ומכריז שהוא אלוה, 'לי יאורי!' 'אני עשיתיני!', היש לך שטות גדולה מזו, לומר כך ולרמות את עצמו?

כל השומע ישחק! 'אני עשיתיני'? וכי שייך לומר שהוא עשה את עצמו?

ובכל זאת פרעה עומד ומכריז זאת. היש לך טפשות גדולה מכך? מה ההבנה בזה?

חז"ל אומרים (תורת כהנים בחקתי כו, ועיין רש"י ויקרא כו, טו) שיש מושג של "יודע את רבונו ומתכוון למרוד בו".

הדבר צריך ביאור, מדובר באדם שיודע את קונו, מכיר הוא בכך שהקב"ה ברא את העולם ובתוכו אותו עצמו, בידו להחיות וחלילה להמית, להיטיב וגם ח"ו להרע, איך

למרוד בו. אמנם הוא יודע את קונו ומכיר אותו, אולם על אף שהוא יודע את האמת, הוא אינו שומע אותה, הוא שומע רק את רצונותיו, רק את ההשתוקקות שלו למרוד, רוחו קטנה ומצומצמת והוא נוהג לפי טבעו וחשקו למרוד.

זהו גם הביאור בדברי פרעה 'לי יאורי ואני עשיתיני'. פרעה אמנם ידע שהוא משכים בכל בוקר ויוצא לנילוס לעשות שם את צרכיו, אך הוא לא קלט ולא הבין את משמעות הדבר. שמיעתו היתה מוגבלת, הוא לא היה מסוגל להבין, הדברים לא פעלו בו ולא נכנסו בקרבו, הם היו למעלה מגבול כח קיבולו, הוא לא חשב על מה שהוא עושה, כאילו אין הדברים שייכים אליו.

זה היה מצבם של בני ישראל בזמן שמשה רבינו בא לבשר על הגאולה, ודאי שהם האמינו בה' שיבוא לגאלם וכמו שכתוב 'ויאמן העם', אך מחמת המצב שפרעה הטיל עליהם בעבודתם וכמו שנאמר (שמות ה, ט) 'תכבד העבדה על האנשים', הם הגיעו לדרגת 'קוצר רוח', שמיעתם הוגבלת ולא היה בכוחם לקבל ולהפנים את הבשורה. והביאור במה שנאמר 'ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה', אין הכוונה לשני סיבות 'קוצר רוח' ו'עבודה קשה' אלא התורה מבארת שהסיבה לאי שמיעתם, ל'קוצר רוח', היא העבודה הקשה.

זהו ההסבר ב'קל וחומר' שעשה משה רבינו, 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה'. אמנם פרעה לא טרח בעבודה קשה, אבל טענת משה היתה כך: 'הרי בני ישראל שהם מאמינים בני מאמינים בני אברהם יצחק ויעקב לא שמעו אלי, כיון שמרוב העבודה הם חלו ב'קוצר רוח', ואם כן קל וחומר הוא לפרעה הרשע שרוחו קצרה ועומדת זה מכבר, עד כדי כך שמטעה את עצמו ואת הנוהים - משתטים - אחריו לעשותו לאלוה - 'לי יאורי ואני עשיתיני' - שעל אחת כמה וכמה שלא ישמע אלי'.

האדם יכול להגיע ח"ו להיות כ"כ שפל, לעשות מעשים שכל המתבונן מן הצד מבחין מיד בגיחוך שהם מעוררים, להכריז על עצמו שהוא אלוה! אך הוא עצמו אינו שם על לבו את הדברים.

כל אחד צריך להתבונן במעשיו, שחלילה לא ימצא את עצמו במצב של 'קוצר רוח', שח"ו טבעו ורצונותיו לא יביאוהו לעשות מעשים אשר לא יעשו. עליו לשנות את רצונותיו, לשבור אותם מפני רצונו יתברך, שאם לא כן הוא יכול להגיע ח"ו למצב של 'קוצר רוח' דבר שיכול להביאו לעבר פי פחת. (ועי' בספר 'אור יהל' פרשת וארא במאמר 'קוצר רוח')

(ע"פ 'מחשבת מוסר')

אם כן יתכן הדבר שיתכוון למרוד בו? מה מביא אותו לטמון את ראשו בחול? האין זה כאחד שנישא על ידי חבריו, ובכל רגע הנושא אותו יכול לעזובו ולהפילו?

איך מבינים מצב תמוה זה? איך יכול האדם מצד אחד להכיר בגדלות הבורא ומצד שני למרוד בו?

נראה לבאר כך, כל בעל חי יש לו טבעים הטבועים בו משחר הווייתו, ואמרו חז"ל (עירובין ק:): "אלמלא לא ניתנה תורה, היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה וכו'". טבעו של החתול הוא לעשות את צרכיו בצניעות. כל חיה פועלת לפי טבעה. אין הפעולה הזו פעולה שכלית מתוך דעת, אלא כך הוא טבעה שהטביע בה הבורא. אין צניעותו של החתול ככוונת מכוון מתוך מעשה רציונלי, אלא צורת בריאתו שהוא צנוע.

נראה, שהקב"ה הטביע בטבע האדם שמוחו שכלו ומחשבתו מוגבלים ומצומצמים, יש גבול לכח שמיעתו. יתכן שהאדם מודע לדברים אך כיון שחשקו ורצונו הוא אחר הוא אינו מכיר בהם, אמנם הוא שומע אותם אך הוא אינו מטמיע אותם וממשיך לעשות את שלו כפי טבעו.

זהו ענין 'קוצר רוח' - קוצר רוח ברוח האדם, במח ובשכל - אם האדם חי במצב מסוים מוחו אינו מסוגל לקלוט לספוג ולהטמיע את כל הדברים שהוא מתוודע להם.

גם אם מדברים אליו דברים גדולים וחשובים ביותר והוא יודע אותם, למעשה הרי הוא כמי שאינו שומע ואינו יודע, הוא אינו מפנים אותם, וממשיך לנהוג כטבעו רצונו ושאפותיו, וידיעותיו הם כמי שאינם. נראה שזהו כוונת הכתוב "ולא שמעו אל משה מקצר רוח". בני ישראל אף ששמעו את דברי משה - את הבשורה שהנה הנה הקב"ה בא לגואלם - והאמינו בהם, הם לא הפנימו אותם, הם חיו בהרגשת שיעבוד, ולא יכלו לקלוט את בשורת הגאולה.

דוגמא לדבר הוא ילד קטן שמסבירים לו ענין מסוים, במציאות הוא שומע את הדברים, אך יש גבול לכח שכלו ולמדת הבנתו, יש מדה שמעבר לה הוא אינו יכול להבין. אף שהוא שומע באזניו, אין הדברים נכנסים לאזניו, לילד אין כלי קיבול עבור ידיעות אלו.

גם אדם גדול ומבין, יש דברים שנבצרים מבינתו. אלו הם כוחות האדם, יש גבול בכח הקליטה שלו, דברים שהוא אינו מסוגל לשמוע, אינו מסוגל לקלוט, 'קוצר רוח'!

כך הוא במצב של 'יודע את קונו ומתכוין

שנשמע ונתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות

יום כיפור קטן

בימי השובבי"ם

ביום חמישי ער"ח שבט

(מוקדם)

בשעה 4:00 אחה"צ בדיוק

בחלקת אוהל הציון הקדוש של
רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א

פרקי תהילים

להצלחה ולישועה לכלל ולפרט
ולשמירת הצאצאים
ברוחניות ובגשמיות

יום כיפור קטן

י"ג מידות

ותקיעת שופר

מי שברך

לחולים, לזש"ק

וזיוגים הגונים

כל שם בפרטות

מסירת שמות ל"מי שברך"

מוקד התפילות

053-3122389

חדש

מנין נוסף בשעה 13:20 בצהריים בדיוק

לע"נ תלמידו משב"ק הרה"ג הצדיק רבי דוד צבי ב"ר יעקב שמואל קצבורג זצ"ל

באור העיין

המשך מעמ' 15

שליחות לעכו"ם, אך יש לדחות דזה גופא נתחדש בעכו"ם שאין קרבן שלהם מדין שליחות כלל ולא דמיא לקרבן ישראל, וכבר עמד בזה הפנ"י בקדושין דמ"א שם וכו' דשאני גבי עכו"ם דא"א בענין אחר וכל מי ששוטט הוי שלוחא דרחמנא, וכתב עוד דכיון שבקרבנות עכו"ם לא כתיב 'ושחט' אין אנו צריכין לטעם שליחות וכל אדם יכול לשחוט, וכע"ז ביאר בשו"ת פנים מאירות [ח"ב סי' קיט] ע"ש.

ואמנם לענין נוסח ברכת השחיטה הנ"ל שבעל הקרבן או שלוחו צריך לברך 'לשחוט', הנה כ"ו לס"ד בגמ' פסחים שם, אבל למסקנא אמרי' דלא שגא לעצמו ול"ש מצוה דאחרים - יכול לברך ג"כ ב-'על', דגם 'על' להבא משמע ע"ש, וא"כ גם בעל הקרבן עצמו כשהוא שוחט - יכול לברך 'על השחיטה'. עכ"ד מרן זצ"ל כפי שמצאתי בכתבי תלמידים.

ויש לעיין בד' רבינו זצ"ל, דאף שכבר ביאר בד' הרמב"ם שדין שליחות בקרבנות היא למצוה בעלמא ואינו לעיכובא ואשר ע"כ מופלא הסמוך לאיש מביא קרבן אף שאינו בתורת שליחות, מ"מ בע"כ בקרבן פסח בעינן שחיטת בעלים, כהמבואר דמהתם יליפינן דשלוחו של אדם כמותו, והלא הרמב"ם בפי"א מברכות פסק להלכה שהעושה מצוה לעצמו מברך ב-ל והעושה מצוה לאחרים מברך ב-על, ודעתו דכן הוא נמי למסקנא שם [ע"י בכס"מ], ומ"מ פסק שם דהשוטט פסחו וחגיגתו מברך 'לשחוט' ואינו מברך 'על השחיטה', ומבואר דשליח ששחט - מברך 'על השחיטה' ולא 'לשחוט'.

ארגון "וברכת" לחיזוק ברכת המזון - בכוונה ומהכתב

לע"נ מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל

בשורה טובה

ניתן להשיג אצלנו ברכונים מהודרים חינם למוסדות - ישיבות וכדומה, וכן לפתיחת גמ"חים ברחבי הארץ.

לפרטים: 050-4161544 או 050-4114888 בשעות הערב.

הודעה ובקשה

א. לקראת הרחבת תפוצת הגליון, דרושים רכזים באיזורי צפון ודרום הארץ המעוניינים לקבל מספר גליונות ולהפיצם באיזור מגוריהם.

ניתן לפנות לטלפון: 054-8441994 או לדוא"ל leoro.avi.ezzri@gmail.com

ב. כמו כן המעוניינים להנציח את הוצאת הגליון לע"נ יקיריהם וכדו' יכולים לפנות לטלפון או לכתובת המייל הנ"ל.

בברכת התורה
מערכת לאור

בשורה לבני התורה

שוב ניתן להשיג את הספר

"מראש אמנה"

מתורתו של רבנו הגדול
האבי עזרי זיע"א

לפי סדר פרשיות השבוע
ניתן להשיג בחנויות הספרים
המובחרות

לאור

הכל רבונו המלך וכו' ויחבבנו וכו' אלוהי משה וכו' ויחבבנו

גליונות הבאים נעסוק
בנושאים דלהלן:

חודש אדר - פורים

חודש ניסן - חג הפסח ויצ"מ

המעוניינים להעביר חומר

מתורתו ומשנתו

של רבינו הגדול זצוק"ל, או דברים

שנאמרו לזכרו ולעילוי נשמתו

מתבקשים להעביר למייל המערכת
או לטל' 054-8441994